

Analiza financijske pismenosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Matošević, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:388753>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT U KULTURI I
KREATIVNIM INDUSTRIJAMA

ANA MATOŠEVIĆ

**ANALIZA FINANCIJSKE PISMENOSTI
STUDENATA SVEUČILIŠTA JOSIPA JURJA
STROSSMAYERA U OSIJEKU**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Marija Šain

SUMENTOR:

dr. sc. Maja Haršanji, viša asistentica

Osijek, 2024.

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu istražuje se financijska pismenosti studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, konkretno se bavi istraživanjem razine financijske pismenosti među studentima osječkog Sveučilišta s ciljem razumijevanja njihovih znanja, stavova i ponašanja u vezi s financijama. Financijska pismenost predstavlja ključnu vještinu u suvremenom društvu, omogućuje pojedincima donošenje informiranih odluka o osobnim financijama, upravljanje dugovima, te planiranje budućih financijskih potreba. Za potrebe ovog rada provedeno je istraživanje koristeći anketni upitnik koji je obuhvatio temeljne elemente financijske pismenosti: upravljanje novcem, razumijevanje financijskih proizvoda, financijsko planiranje i štednju, te poznavanje prava potrošača. Populaciju čine studenti svih sastavnica osječkog Sveučilišta, odnosno studenti različitih studijskih programa i godina studija, pri čemu se provodi dobrovoljno uzorkovanje. Rezultati istraživanja potvrđuju važnost o financijskoj pismenosti te da studenti pokazuju zanimanje za financijske predmete kao i za uvođenje financijskih predmeta u obrazovni program.

Ključne riječi: financije, financijska pismenost, novac, studenti, Sveučilište J. J. Strossmayera

ABSTRACT

The topic of this diploma thesis is "Analysis of financial literacy of students of J.J. Strossmayer University in Osijek". Financial literacy is a key skill in modern society, enabling individuals to make informed decisions about personal finances, manage debts, and plan for future financial needs. This graduate thesis investigates the level of financial literacy among students of the University of Osijek with the aim of understanding their knowledge, attitudes and behavior related to finance. The research was conducted with a questionnaire that covered the fundamental aspects of financial literacy: money management, understanding of financial products, financial planning and savings, and knowledge of consumer rights. The sample included students from different study programs and years of study, which enabled a diverse and comprehensive analysis of different demographic groups.

Keywords: finance, literacy, students, money

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. KONCEPT FINANCIJSKE PISMENOSTI.....	3
2.1. Pojmovno određenje financijske pismenosti	3
2.2. Važnost financijske pismenosti	5
2.3. Mjerenje financijske pismenosti.....	7
3. FINANCIJSKA PISMENOST U SVIJETU I U HRVATSKOJ	8
3.1. Financijska pismenost u svijetu.....	8
3.2. Financijska pismenost u Hrvatskoj.....	11
4. FINANCIJSKA PISMENOST I OBRAZOVANJE.....	15
5. UTJECAJ FINANCIJSKE PISMENOSTI NA STABILNU BUDUĆNOST	18
6. EMPIRIJSKI DIO	21
6.1. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA.....	21
6.1.1. Problem i cilj istraživanja.....	21
6.1.2. Hipoteze istraživanja	22
6.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	23
6.2.1. Način provođenja istraživanja	23
6.2.2. Uzorak	23
6.3. Obrada podataka i rezultati istraživanja	24
6.4. Rasprava.....	36
7. ZAKLJUČAK	41
8. LITERATURA.....	43
9. PRILOZI.....	47

1. UVOD

U ovom diplomskom radu naglasak se stavlja na analizu financijske pismenosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Cilj ovog istraživanja je utvrditi razinu financijskog znanja i razumijevanja, financijskog ponašanja te odnosa prema novcu među studentima različitih sastavnica osječkog sveučilišta, te identificirati ključne čimbenike koji utječu na njihovu financijsku pismenost.

Ovim istraživanjem nastoji se doprinijeti boljem razumijevanju financijske pismenosti među studentima Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i pružiti konkretne i relevantne smjernice kako bi se unaprijedile politike i prakse koje bi mogle biti od velike pomoći mladima kako bi razvili potrebne financijske vještine za uspješno snalaženje u kompleksnom financijskom okruženju. Konkretno se to odnosi na uvođenje kolegija koji su povezani sa financijskom pismenosti i na provođenje dodatnih edukacija na tu temu.

Kako navodi Vehovec (2011), financijska pismenost i potreba za financijskim obrazovanjem, koje potiče razvoj te pismenosti, relativno su nove aktivnosti koje su započele u razvijenim zemljama prije nešto manje od deset godina. Potreba za promicanjem financijske pismenosti proizlazi iz ekonomskih faktora, kao što su demografske promjene, promjene na financijskim tržištima te promjene u javnim politikama vezanim uz mirovinsku zaštitu i zaštitu potrošača općenito. Nadalje ističe da financijski educirani potrošači mogu značajno doprinijeti tome da financijski sektor učinkovito podrži stvarni gospodarski rast i smanjenje siromaštva. Ovo je jednako važno kako za razvijene zemlje, tako i za zemlje u razvoju, iako je zbog više razine prihoda i jačih institucija u razvijenim zemljama lakše provoditi programe financijskog obrazovanja. Prema navedenom autoru, kod definiranja financijske pismenosti najčešće navodi OECD-ova definicija (OECD, 2005: 13): „Financijsko opismenjavanje je proces u kojem financijski potrošači/ulagači poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda i koncepata te putem informacija, uputa i/ili objektivnih savjeta razvijaju potrebne vještine i sigurnost kako bi postali svjesniji financijskih rizika i prilika, kako bi mogli donositi utemeljene odluke, kako bi znali gdje se obratiti za pomoć te kako bi poduzimali druge učinkovite mjere za poboljšanje svoje financijske dobrobiti“.

Kako navode Anđelinović, Pavković i Mišćević (2016) financijska pismenost predstavlja temelj svake razborite financijske odluke i nužan je uvjet za postizanje osobne financijske stabilnosti. Kako se kompleksnost financijskih proizvoda i usluga povećava, tako raste i potreba za

financijskim obrazovanjem građana. Istraživanja pokazuju da je posebno važno usmjeriti pažnju na studentsku populaciju.

Može se zaključiti da je financijska pismenost s vremenom postala neophodna vještina, posebno u današnjem suvremenom društvu koje karakteriziraju kompleksni financijski proizvodi i usluge. Studenti, kao pretežito mlade osobe koje su na prijelazu u svijet odraslih odnosno u prijelaznoj fazi iz obrazovanja u radni svijet, suočavaju se s mnogim financijskim izazovima. Oni su često u situaciji da po prvi put preuzimaju odgovornost za vlastite financije, uključujući plaćanje školarina, upravljanje životnim troškovima, te potencijalno zaduživanje putem studentskih kredita.

2. KONCEPT FINANCIJSKE PISMENOSTI

„Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. *Organisation for Economic Cooperation and Development*, akronim OECD), međunarodna organizacija osnovana 1961. radi poticanja ekonomskog razvoja i svjetske trgovine, sa sjedištem u Parizu. Preteča OECD-a bila je Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEEC), koja je osnovana 1948. na poticaj SAD-a, a osnovni joj je zadatak bio koordiniranje Marshallova plana za obnovu europskoga gospodarstva.“ (Hrvatska enciklopedija, Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) Prema OECD INFE (2011) financijska pismenost podrazumijeva „kombinaciju svijesti, znanja, vještina, stavova i ponašanja potrebnih za donošenje ispravnih financijskih odluka i postizanje individualnog financijskog blagostanja.“

Financijska pismenost je multidisciplinarni pojam koji ima poveznicu s ekonomijom, psihologijom, obrazovanjem i sociologijom. Visoka razina financijske pismenosti omogućava pojedincima ne samo da upravljaju svojim trenutnim financijskim potrebama, već i da planiraju za budućnost, smanjuju financijske rizike i povećavaju svoje financijske mogućnosti. Financijska pismenost je kao dio financijske kulture potekla je iz inicijativa bankarskih i financijskih institucija, kao što su Svjetska banka, Europska komisija i OECD. Ove institucije prepoznale su važnost financijskog obrazovanja kao temeljnog elementa za ekonomski razvoj, stabilnost financijskog sustava i individualnu financijsku sigurnost. (Balen, 2017)

Navedene institucije prve su započele sa službenim programima opismenjavanja i obrazovanja građana. Prva takva inicijativa započela je 2003. godine, a cilj joj je bio podignuti razinu financijske pismenosti, zaštita kućanstava s nižim primanjima te osiguravanje dugoročne financijske stabilnosti ekonomskog i socijalnog sustava. (Balabanić, 2020)

2.1. Pojmovno određenje financijske pismenosti

Iako ne postoji definicija financijske pismenosti koje je jedinstvena i usvojena kao jedina i prava, ipak postoji ona koja je nastala prva, a to je ona koju su među prvima ponudili Mason i Wilson (2000) koji su financijsku pismenost definirali kao sposobnost pojedinca da usvaja, shvaća i vrednuje relevantne informacije kako bi donosio racionalne odluke o vjerojatnosti financijskih posljedica. Financijska pismenost se definira kao kombinacija znanja, vještina, stavova i ponašanja koji su nužni za donošenje ispravnih financijskih odluka (OECD, 2005).

Financijska pismenost je važna jer pridonosi razumijevanju financijskih proizvoda i donošenju ispravnih financijskih odluka, osim toga smanjuje i broj individualnih kao i poduzetničkih promašaja te tako može umanjiti rizik od siromaštva i pridonosi ekonomskom rastu i razvoju kako pojedinca tako i društva u cjelini. (Libera, Financijska pismenost)

Kako navodi Cvrle (2014:3) „financijsko znanje je pojam koji se odnosi na informacije, činjenice i vještine koje pojedinac posjeduje, a stekao ih je ili obrazovanjem ili iskustvom, odnosno uključuje i teoretsko i praktično razumijevanje financijskih koncepata.“

„Vještina je brzo i točno izvođenje složenoga slijeda naučenih radnji koje pojedincu omogućuje lakše i uspješnije obavljanje određene aktivnosti; stječe se vježbom.“ (Hrvatska enciklopedija, vještina). Dio koji se spominje u definiciji financijske pismenosti, a odnosi se na vještine, podrazumijeva sposobnost da se osoba može snalaziti te konkretno i uvježbano primijeniti financijsko znanje u konkretnim situacijama. Te vještine se odnose na sposobnost raspolaganja i upravljanja osobnim budžetom, praćenje prihoda, rashoda, održavanje financijske ravnoteže, sposobnost odgovornog korištenja kredita, postavljanje financijskih ciljeva te mnoge druge stvari.

Neki autori (Chen i Volpe 2002; Balen 2017) ponudili su jednostavnu definiciju prema kojoj je financijska pismenost vještina upravljanja osobnim financijama dok Lusardi i Mitchell (2011) definiraju financijsku pismenost kao osnovni pokazatelj razine razumijevanja i primjene znanja o upravljanju osobnim financijama.

Ipak, najučestalija je definicija koju je ponudila Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), ujedno vodeća organizacija u području ispitivanja i promicanja financijske pismenosti. Njihov intenzivan angažman na temu financijske pismenosti uočava se i pregledom stručne literature gdje se izdvaja impresivan broj objavljenih knjiga i radova na spomenutu temu (Lusardi, 2009; Lusardi i Mitchell, 2011; 2014; Atkinson i Messy, 2012; Klapper i dr, 2012).

U ovom radu važna je upravo definicija OECD-a prema kojoj je financijska pismenost „Proces u kojem financijski potrošači/ulagači poboljšavaju svoje razumijevanje financijskih proizvoda i koncepata te putem informacija, uputa i/ili objektivnih savjeta razvijaju potrebne vještine i sigurnost kako bi postali svjesniji financijskih rizika i prilika, kako bi mogli donositi utemeljene odluke, kako bi znali gdje se obratiti za poboljšanje svoje financijske dobrobiti.“ (OECD, 2005: 13)

Promicanje financijske pismenosti smatra se bitnim faktorom za stabilnost i razvoj ekonomije, jer oni građani koji su financijski pismeni imaju puno bolju sposobnost kada se radi o upravljanju osobnim financijama, što ima pozitivan utjecaj na cijelo društvo. Vlade, obrazovne institucije i financijske organizacije sve više shvaćaju važnost financijske pismenosti i uvrštavaju različite programe edukacije i podrške kako bi povećali razinu financijskog znanja i sposobnosti u populaciji. U idućem odlomku utvrđuje se zašto je financijska pismenost od tolike važnosti.

2.2. Važnost financijske pismenosti

Kao i mnogi drugi autori koji su proveli istraživanja o financijskoj pismenosti (Lusardi 2009, Cvrilje 2014, Balen 2017), Vehovec (2015:55) u svom radu ističe kako je financijska pismenost posebno važna kako bi se mogli razumjeti financijski proizvodi te isto tako za donošenje ispravnih financijskih odluka, jer ima sposobnost smanjiti broj kako individualnih i obiteljskih, tako i poduzetničkih grešaka kao i rizik od siromaštva te pridonosi rastu i razvoju u ekonomskom smislu.

Lusardi (2009) smatra da čak i sa vrlo malo osobnog znanja, pojedinci mogu izbjeći pogreške savjetujući se s onima koji posjeduju više znanja, uključujući financijske stručnjake. Nije dovoljno samo prepoznati to da je razina financijskog znanja niska; moramo također razumjeti to da je financijska pismenost važna za donošenje odluka. Rješavanje ovog pitanja je posebno teško jer financijska pismenost nije nasumično raspoređena u populaciji: oni koji posjeduju visoke razine pismenosti vjerojatno će posjedovati karakteristike, kao što su visoki talenti i sposobnost ili strpljenje, koji također jesu u korelaciji s donošenjem financijskih odluka. Štoviše, pojedinci mogu birati hoće li ulagati u napredak njihovog financijskog znanja; dakle, sama financijska pismenost može biti varijabla izbora. Također može biti da oni koji imaju veliko bogatstvo, velike mirovine, odnosno visoke stope ulaganja u financijska tržišta više brinu o poboljšanju njihovog financijskog znanja.

Manjak financijske pismenosti može odvesti do krivih odluka i neodgovornog odnosa prema novcu, što ima ozbiljne posljedice kao što su socijalni problemi te može značajno ugroziti gospodarstvo u cjelini. Pojedinačni problemi s financijama, poput prekomjernog zaduživanja i lošeg upravljanja novcem, brzo prerastaju u šire društvene probleme, stvarajući lančanu reakciju koja može negativno utjecati na ekonomsku stabilnost i rast. Oni pojedinci koji su

financijski nepismeni češće su podložni financijskim prijevarama i nemogućnosti adekvatnog planiranja za budućnost, što može dodatno opteretiti socijalne i ekonomske sustave. Sustavnom financijskom edukacijom unutar obrazovnih institucija moguće je postaviti temelje za bolje financijsko razumijevanje od najranije dobi. Uvođenjem sveobuhvatnih programa financijske pismenosti u školske kurikulume, djeca i mladi stječu znanja i vještine koje im omogućavaju da donose odgovorne i informirane odluke o novcu. Istovremeno, osmišljeni programi obrazovanja za odrasle, usmjereni na unapređenje financijskog znanja i vještina, ključni su za smanjenje postojećih problema među starijom populacijom. (FIMA Plus, 2021)

Važnost ovakve teme naglasili su i u Hrvatskoj narodnoj banci (dalje u tekstu HNB), te je tako savjetnica u Uredu za praćenje zaštite potrošača Hrvatske narodne banke Ana Pisačić održala 29. listopada 2019. na Ekonomskom fakultetu u Osijeku predavanje o važnosti financijske pismenosti gdje su studenti mogli dobiti bitne informacije u području financija. Predavanje je održano povodom obilježavanja Svjetskog dana štednje te ga je organizirala studentska udruga Ekonomskog fakulteta u Osijeku Financijski impuls. Financijska pismenost bitna je vještina koja građanima omogućuje razborito upravljanje osobnim financijama, uključujući i donošenje odluka o štednji. Stoga je važno da prije sklapanja ugovora o depozitu potrošači dobiju sve potrebne informacije, naglasila je Pisačić te studentima objasnila osnovne pojmove u vezi sa štednjom. S obzirom na to da je uštedena sredstva moguće držati i na računima za plaćanje, studenti su dobili i informacije o otvaranju takvih računa te saznali da na stranicama Hrvatske narodne banke mogu pronaći usporedbu naknada za najčešće korištene platne usluge. (HNB, 2019)

Iako se pitanje financijske pismenosti u Hrvatskoj popravlja, ono i dalje nije na zadovoljavajućoj razini. Kako navodi Jutarnji.hr (2023), da bi se povećao postotak financijske pismenosti u Hrvatskoj, Hanza Media, Raiffeisen mirovinski fondovi i Hrvatski ured za kreativnost i inovacije (HUKI) početkom 2023. godine pokrenuli su projekt „*Know your money* - Upoznaj svoj novac“ kroz koji je provedeno niz edukacija s ciljem unaprjeđenja financijske pismenosti građana. Polaznici edukacije su kroz konkretne primjere iz prakse mogli dobiti odgovore na mnoga pitanja, a samo neki od njih su - kako znati koji financijski proizvod najviše odgovara namjeni ulagača, gdje uložiti ako se štedi za mirovinu ili školovanje djece, kao i kako štedjeti za vrijeme inflacije, što su materijalna i nematerijalna imovina, o čemu posebno treba brinuti u planiranju primitaka kućanstva, ali i što se dogodi ako su izdatci veći od primitaka. Drugim riječima, kroz edukaciju su se upoznali sa svim aktualnim financijskim temama. Na

kraju edukativnog ciklusa organizirano je veliko natjecanje iz financijske pismenosti na kojemu je pet najbolje plasiranih polaznika edukacije osvojilo i do 1300 eura.

Nadalje, prema Jutarnji.hr (2024), nakon što je prvo izdanje projekta „*Know your money - Upoznaj svoj novac*“ u organizaciji Hanza Medije i Raiffeisen mirovinskih fondova uspješno prošlo, pokazalo se da hrvatski građani imaju velik interes poboljšati svoju financijsku situaciju, osigurati stabilnu budućnost i naučiti sve što o novcu do sada nisu znali. Upravo iz tog razloga početkom godine pokrenut i drugi val edukacije na koji su se mogli prijaviti svi punoljetni građani Republike Hrvatske koji žele nadograditi i proširiti svoje financijsko znanje. Ipak, samo devetero kandidata, koji su odabrani, moći će uživo slušati kvalitetne lekcije o upravljanju novcem.

Danas pod utjecajem internetskih i pametnih tehnologija, napredak u području financija doživljava svoj ubrzani razvoj te se tradicionalno bankarstvo transformiralo u suvremeno, odnosno moderno. Stoga je vrlo bitno za sve ljude da budu u korak s vremenom i da obogate svoje znanje financijskim pojmovima kako bi se mogli vješto snalaziti u budućim situacijama u kojima će im zasigurno financijsko znanje biti od velike pomoći. (Rose, 2003:44)

2.3. Mjerenje financijske pismenosti

Kako navode Vehovec, Rajh i Kirbiš (2015), mjerenje financijske pismenosti pribavlja nulte ili osnovne rezultate koji su važni jer prepoznaju prioritete i omogućavaju postavljanje ciljeva nacionalne strategije financijske edukacije te međunarodnu usporedbu i mjerenje napretka u narednim vremenskim periodima. Mjerenje financijske pismenosti sadrži tri komponente, a to su znanje, stavovi i uvjerenja te ponašanje. Nadalje ističu da se financijska pismenost mjeri u odnosu na rezultate drugih zemalja, također se može mjeriti u istoj zemlji nakon vremenskog pomaka od 3 do 5 i više godina. Položaj neke zemlje bolji je ili lošiji od onog drugih zemalja ili u odnosu na zabilježeni pomak unutar te zemlje. Razina financijske pismenosti mjeri se pitanjima koja pokazuju znanje, stavove i ponašanja prema novcu, inflaciji, štednji, kamatnim stopama, investicijama, dugu, kreditima, financijskim ugovorima i ostalim financijskim izborima.

3. FINANCIJSKA PISMENOST U SVIJETU I U HRVATSKOJ

Prema Balabanić (2020), financijska pismenost i financijska informiranost opisuju se kao znanje, vještine i ponašanje koji mogu ukloniti nepoželjne financijske rizike, kao i potaknuti poduzetničko ponašanje. Sa službenim takvim opismenjavanjem i obrazovanjem građana započelo se u svijetu početkom 2003. godine, a sustavnija istraživanja o toj tematici u Hrvatskoj su započela početkom 2015. Razlike u financijskoj pismenosti u Hrvatskoj i u svijetu su vrlo velike, financijska pismenost ne razlikuje se samo zbog mjesta prebivališta već veliku razliku čine sustavi obrazovanja, razina zaposlenosti te primanjima u kućanstvu.

Lusardi i Mitchell (2011) nadalje navode kako je slaba informiranost i financijska pismenost karakteristična za osobe koje imaju niži dohodak i niži stupnja obrazovanja. Odnosno, u svom istraživanju otkrile su kako su viša razina obrazovanja i viša razina dohotka uglavnom popraćene visokom razinom financijske pismenosti i informiranosti. Nadalje ističu da se ti podatci slažu se i s podacima o radnom statusu pojedinca. Podatci su pokazali da nezaposleni pojedinci isto kao i oni s nižom razinom dohotka postižu lošije rezultate na skali financijske pismenosti od onih osoba koje su zaposlene i od osoba s višom razinom dohotka.

3.1. Financijska pismenost u svijetu

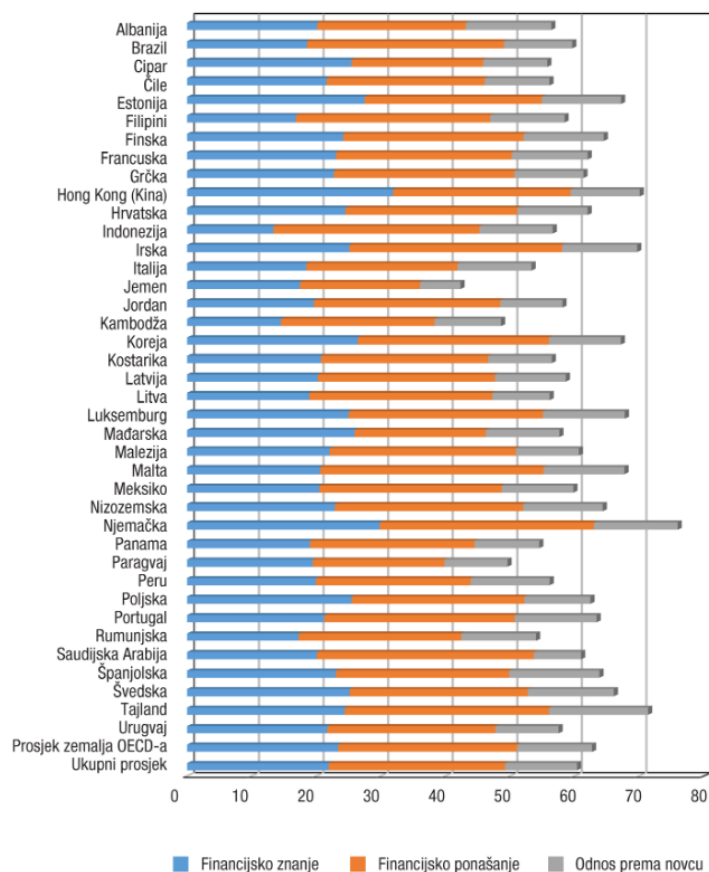
U promicanju financijske pismenosti ključnu ulogu imale su međunarodne organizacije poput OECD-a, Svjetske banke i Europske komisije. OECD je među prvima započeo širenje ideje i zagovaranje potrebe za financijskom pismenošću i financijskim opismenjavanjem unutar svojih članica. Projekt financijskog obrazovanja započet je 2003. godine kao odgovor na rastući interes članica za unapređenje financijske pismenosti potrošača. Nadalje, prema navodima autora, OECD je osnovao Međunarodnu mrežu za financijsko obrazovanje (*International Network on Financial Education – INFE*), koja organizira međunarodne konferencije i omogućuje razmjenu informacija o programima, inicijativama, problemima i istraživanjima na temu financijskog obrazovanja. Mreža ne samo da prikuplja podatke i istraživanja već se i zalaže za priznavanje međunarodnih standarda te osigurava vodiče, upute i koordinaciju za one koji se tek uključuju u programe financijske edukacije. Temeljem međunarodnog iskustva OECD-a, identificiraju se i promoviraju primjeri najbolje prakse u financijskom obrazovanju. Autori ističu da je do 2011. godine, financijsku pismenost svojih građana izmjerilo 15 zemalja: Albanija, Armenija, Britanski Djevičanski Otoci, Češka, Estonija, Irska, Južnoafrička

Republika, Mađarska, Malezija, Norveška, Njemačka, Peru, Poljska, Turska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovi napori međunarodnih organizacija značajno doprinose globalnom unaprjeđenju financijske pismenosti, pružajući primjer i smjernice za zemlje diljem svijeta kako bi se osigurala financijska stabilnost i odgovorno upravljanje novcem na svim razinama društva. (Atkinson i Messy, 2012:14)

Prema Barbić i Lučić (2018), cilj takvog odgovornog financijskog ponašanja je, prije svega, poboljšati osobno financijsko blagostanje. To se može definirati kao stanje u kojem vladaju sigurnost i dobro definirani ciljevi, zajedno s primjerenim strategijama upravljanja kućnim financijama. Osobno financijsko blagostanje obuhvaća ne samo sposobnost osiguravanja osnovnih potreba, već i sposobnost planiranja za buduće ciljeve poput obrazovanja, mirovine, investicija ili kupovine imovine. Financijska nepismenost može biti prisutna čak i u zemljama s dobro razvijenim financijskim tržištima kao što su Njemačka, Nizozemska, Švedska, Italija, Japan i Novi Zeland. Točno je da zemlje poput Švedske i Nizozemske, koje imaju visoke rezultate u obrazovnim testovima iz matematike i sličnih područja, često pokazuju i visoku razinu financijske pismenosti među svojim građanima. Primjerice, međunarodna istraživanja poput programa za međunarodno ocjenjivanje učenika (PISA) koje provodi OECD pokazuju da švedski i nizozemski učenici postižu visoke rezultate u matematičkim testovima, što je često u korelaciji s njihovim shvaćanjem financijskih koncepata.

Prema Ministarstvu financija Republike Hrvatske (2023), Hrvatski građani ostvarili su iznadprosječan rezultat ukupne financijske pismenosti u trećem međunarodno koordiniranom ciklusu istraživanja provedenom tijekom 2022. i 2023. godine po metodologiji Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), pokazao je to objavljen završni, službeni izvještaj te organizacije pod nazivom „Međunarodno ispitivanje financijske pismenosti odraslih“ (engl. OECD/INFE 2023 *International Survey of Adult Financial Literacy*). Prema službenoj stranici Ministarstva financija, istraživanje je provedeno u 39 zemalja, uključujući i 20 zemalja članica OECD-a, na gotovo 69.000 ispitanika u dobi od 18 do 79 godina. Od zemalja koje su sudjelovale u istraživanju najveću razinu financijske pismenosti pokazali su građani Njemačke (76 %), najnižu razinu od zemalja članica Europske unije ostvarili su građani Italije (53 %), dok su najnižu razinu od svih zemalja sudionica ostvarili građani Jemena (42 %). Hrvatska je s rezultatom od 62 % iznad prosjeka svih zemalja koje su sudjelovale u ovom ciklusu istraživanja (60 %), a blago ispod prosjeka financijske pismenosti zemalja OECD-a (63 %), što je vidljivo na sljedećoj slici (Slika 1.).

Slika 1. Komponente financijske pismenosti po zemljama

Izvor: Ministarstvo financija Republike Hrvatske (2023)

Primjerice, istraživanje Lusardi i Mitchella (2011) pokazuje da čak jedna trećina ispitanika u Sjedinjenim Američkim Državama nije bila u mogućnosti odgovoriti na pitanje o tome što znači diverzifikacija rizika. Prema analizi na stranici Financije.hr (2023), rezultati pokazuju da 18 % građana Europske unije pokazuje visoku razinu financijske pismenosti, 64 % srednju razinu, a preostalih 18 % nisku razinu. Hrvatska, prema podacima Eurobarometra, bilježi rezultate veće od europskog prosjeka: 20 % građana pokazuje visoku razinu financijske pismenosti, 65 % srednju, dok 16 % nisku razinu. Među državama članicama Europske unije postoje velike razlike u razini financijske pismenosti. Prema izvještaju Eurobarometra, samo u četiri države članice – Nizozemskoj, Švedskoj, Danskoj i Sloveniji – više od jedne četvrtine građana postiže visoke ocjene u financijskoj pismenosti. Ovi rezultati ukazuju na značajne izazove i potrebe za ciljanom financijskom edukacijom. Posebna pažnja trebala bi biti usmjerena na žene, mlađe osobe, te osobe s nižim primanjima i nižom razinom općeg obrazovanja, koje su, u prosjeku, manje financijski pismene u usporedbi s ostalim skupinama. Povećanjem razine financijske pismenosti među ovim skupinama može se smanjiti ekonomska nejednakost i omogućiti bolje upravljanje osobnim financijama, čime se doprinosi sveukupnom gospodarskom rastu i

stabilnosti. Ovi nalazi naglašavaju važnost kontinuiranog ulaganja u financijsko obrazovanje kako bi se osiguralo da svi građani, bez obzira na demografske razlike, imaju pristup potrebnim znanjima i vještinama za učinkovito upravljanje svojim financijama. (Financije.hr, 2023)

Može se zaključiti kako je financijska pismenost postala globalni prioritet jer omogućava pojedincima donošenje informiranih odluka koje doprinose njihovoj financijskoj stabilnosti i blagostanju. Promicanje financijske pismenosti odvija se kroz razne inicijative koje provode vlade, nevladine organizacije, obrazovne institucije i financijske institucije širom svijeta. U mnogim zemljama uvode se programi financijskog obrazovanja u školske kurikulare kako bi djeca i mladi od najranije dobi stekli osnovna znanja o upravljanju novcem. Istovremeno, organiziraju se kampanje i radionice za odrasle kako bi se podigla svijest o važnosti financijske pismenosti i pružila praktična znanja potrebna za svakodnevno upravljanje financijama.

3.2. Financijska pismenost u Hrvatskoj

U Hrvatskoj do početka 2015. godine nije provedeno nacionalno testiranje financijske pismenosti za populaciju stariju od 18 godina. Međutim, u suradnji s OECD-om, *Programme for International Student Assessment* (dalje u tekstu PISA) u Hrvatskoj uključio je modul o financijskoj pismenosti u sklopu redovitog PISA testa za 2012. godinu. Ovaj modul bio je usmjeren na petnaestogodišnje učenike srednjih škola, omogućujući prvi uvid u razinu financijske pismenosti među mladima u Hrvatskoj. Rezultati ovog testiranja pružili su važne podatke o financijskom znanju i sposobnostima učenika, naglašavajući potrebu za sustavnom edukacijom o financijama kako bi se osiguralo da mladi razviju ključne vještine za odgovorno upravljanje novcem u budućnosti. (Braš Roth *et al.*, 2014).

Mladi se od najranije dobi susreću s novcem, no razgovori o financijama često izostaju u obitelji, vrtiću, školi i na sveučilištu. Obrazovni sustav u Hrvatskoj ne nudi niti osnovno financijsko obrazovanje, zbog čega mladi nisu pripremljeni za procjenu izazova i rizika na financijskom tržištu. Posljedice tog neznanja mogu biti loše poslovne odluke, pad prihoda, zaduženost, pa čak i gubitak radnog mjesta. Međunarodno istraživanje OECD-a PISA 2012. godine potvrđuje ove nedostatke, zaključujući da hrvatski petnaestogodišnjaci nisu sposobni donijeti ispravne financijske odluke niti planirati budućnost. OECD je još 2005. godine predložio da se financijsko obrazovanje uvede u škole, što su mnoge zemlje i pokušale implementirati. Unatoč tim preporukama, Hrvatska tek treba uspostaviti sustavni pristup financijskom obrazovanju kako bi osigurala da mladi steknu potrebna znanja i vještine za odgovorno upravljanje osobnim financijama. Uvođenjem financijskog obrazovanja u školske

kurikulume, Hrvatska može značajno poboljšati financijsku pismenost svojih građana, čime se doprinosi stabilnosti i prosperitetu cjelokupnog društva. (Štedopis.hr)

Rezultati istraživanja razine financijske pismenosti u Hrvatskoj koje je krajem 2019. godine provela Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), a nalaze se i na službenim stranicama Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (dalje u tekstu HANFA), pokazuju blagi porast u odnosu na 2015. godinu. Prosječna ocjena financijske pismenosti građana Hrvatske iznosila je 12,3 od ukupno 21 boda (59 %), u odnosu na 11,7 bodova (56 %) iz 2015. Pri ispitivanju mjerene su tri osnovne kategorije financijske pismenosti koje su navedene gore, a to su: financijsko znanje, financijsko ponašanje i odnos prema trošenju novca. (OECD, 2020.)

Kako navodi Vehovec (2011), financijska pismenost općenito je na vrlo niskoj razini među građanima svih zemalja. Prema podacima istraživanja agencije Ipsos provedenog 2015. godine, prosječna ocjena hrvatskih građana za financijsko znanje iznosila je 4,2 od maksimalnih 7 bodova. (Ipsos Public Affairs, 2015)

U usporedbi s drugim europskim zemljama, Hrvatska se našla na devetom mjestu, s ukupno 47 % ispitanika koji su postigli visok rezultat na skali financijskog znanja. Mađarska je zauzela prvo mjesto s ukupno 69 % ispitanika koji su na skali financijskog znanja postigli visok rezultat. S druge strane, Norveška je zauzela posljednje mjesto s ukupno 40% ispitanika koji su pokazali visoko financijsko znanje. Kada je riječ o financijskom ponašanju, Hrvatska je zauzela deseto mjesto, s ukupno 38% ispitanika koji su postigli visok rezultat na skali "financijskog ponašanja". Prvo mjesto u ovoj sastavnici zauzela je Njemačka, s 67 % ispitanika koji su pokazali visoko financijsko ponašanje, dok je posljednje mjesto zauzela Estonija, s 27 % ispitanika. (Ipsos Public Affairs, 2015)

Ovi rezultati pokazuju da, unatoč relativno dobrom poznavanju financijskih pojmova, hrvatski građani ne primjenjuju uvijek ta znanja na odgovarajući način u praksi.

Razlike između teorijskog znanja i praktične primjene ukazuju na potrebu za integriranim pristupom financijskom obrazovanju, koji ne samo da pruža potrebna znanja, već i potiče razvoj praktičnih vještina i zdravih financijskih navika. Edukativne inicijative i programi koji kombiniraju teorijsko učenje s praktičnim vježbama mogu pomoći u prevladavanju ovog jaza.

Ovi rezultati ukazuju na značajne razlike u razini financijske pismenosti među različitim zemljama i naglašavaju potrebu za boljim obrazovnim programima i inicijativama koje će pomoći povećati financijsku pismenost. Poboljšanje financijske pismenosti može dovesti do

boljeg upravljanja osobnim financijama, smanjenja financijskog stresa i jačanja ekonomske stabilnosti na individualnoj i nacionalnoj razini.

Hrvatski građani ostvarili su iznadprosječan rezultat ukupne financijske pismenosti u trećem međunarodno koordiniranom ciklusu istraživanja provedenom tijekom 2022. i 2023. godine po metodologiji Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), pokazao je objavljen službeni izvještaj te organizacije pod nazivom „Međunarodno ispitivanje financijske pismenosti odraslih“ (engl. OECD/INFE 2023 *International Survey of Adult Financial Literacy*). Istraživanje je provedeno u 39 zemalja, uključujući i 20 zemalja članica OECD-a, na gotovo 69.000 ispitanika u dobi od 18 do 79 godina. Rezultati za Hrvatsku temelje se na istraživanju koje su javnosti predstavile Hrvatska narodna banka (HNB) i Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Prethodno objavljeni rezultati za Hrvatsku razlikuju se od završnog izvješća zbog naknadno prilagođene metodologije OECD-a te je Hrvatska ostvarila ukupni rezultat financijske pismenosti od 62%, odnosno u prosjeku su hrvatski građani ostvarili 62 od 100 mogućih bodova. Hrvatska je s rezultatom od 62% iznad prosjeka svih zemalja koje su sudjelovale u ovom ciklusu istraživanja (60%), a blago ispod prosjeka financijske pismenosti zemalja OECD-a (63 %).

Hrvatska je najbolje rezultate ostvarila u kategoriji financijskog znanja (70%), što je za 3 postotna boda bolje od prosjeka zemalja OECD-a (67%). U okviru komponente financijskog znanja hrvatski građani najbolje su upoznati s definicijom inflacije, dok su najlošije znanje pokazali u razumijevanju izračuna jednostavnoga i složenoga kamatnog računa. Štoviše, složeni izračun kamata pokazao se kao izazov među ispitanicima iz svih zemalja koje su sudjelovale u istraživanju te je manje od polovine svih ispitanika točno odgovorilo na pitanje koje je zahtijevalo ovaj izračun.

HANFA je tijekom 2023. provela istraživanje financijske pismenosti u osnovnim i srednjim školama, u kojem su sudjelovali učenici uključeni u HANFA-ine edukativne aktivnosti. Rezultati istraživanja otkrili su zanimljive uvide u razinu financijskog znanja i ponašanja među mladima u Hrvatskoj. Učenici osnovnih škola pokazali su relativno visoku razinu financijskog znanja i ponašanja, uzimajući u obzir prilagođenost pitanja njihovoj dobi. Međutim, manje su upoznati s pojmom budžeta i razlikovanjem štednje od ulaganja, što ukazuje na područja koja zahtijevaju dodatnu edukaciju. Kod učenika srednjih škola, najbolje ocijenjeno bilo je financijsko ponašanje, pri čemu su učenici pokazali visoku razinu odgovornosti posebno u vezi s kupnjom. Ipak, čak 59 % srednjoškolaca smatra da novac služi prvenstveno za trošenje, što sugerira potrebu za daljnjim radom na razvoju svijesti o važnosti štednje i ulaganja. Istraživanje

je također otkrilo da je samo polovica ispitanika točno odgovorila na pitanja vezana uz autoosiguranje, dok dvije trećine srednjoškolaca nije znalo da je sigurnije ulagati u više dionica nego u samo jednu. Također, mnogi nisu bili svjesni da je uplata u treći mirovinski stup u Hrvatskoj neobavezna. (HANFA, 2024)

Ovi rezultati jasno ukazuju na važnost kontinuirane edukacije o financijskoj pismenosti među učenicima. Potrebno je jačati svijest o važnosti financijskog znanja i uvesti sustavne obrazovne programe koji će učenike upoznati s osnovnim financijskim pojmovima i odgovornim financijskim ponašanjem od najranije dobi. Time bi se postigli dugoročni ciljevi povećanja financijske pismenosti i osiguranja financijske stabilnosti za buduće generacije.

Prema svemu navedenom u odlomku, može se zaključiti kako se u Republici Hrvatskoj nastoje provoditi i provode se razne kampanje i programi kako bi se poboljšala situacija povezana uz financijsko znanje i vještine građana. Uz to, organiziraju se radionice i edukativne kampanje namijenjene poboljšanju financijske pismenosti. Financijske institucije često pružaju potrebne savjete kako bi pomogle građanima u boljem upravljanju osobnim financijama. Na kraju, jasno je kako je cilj kroz ovakve napore stvoriti društvo u kojem su svi građani sposobni donositi informirane financijske odluke, što u konačnici može doprinijeti smanjenju financijskih problema u Republici Hrvatskoj.

4. FINANCIJSKA PISMENOST I OBRAZOVANJE

„Financijsko obrazovanje stanovništva postaje sve važnije zbog dinamičkih, globalno povezanih i složenih financijskih sustava. Sve zahtjevnije postaju i financijske potrebe pojedinaca koji financijskim obrazovanjem mogu poboljšati razumijevanje financijskih proizvoda, usluga i koncepata. Unapređenje financijske pismenosti u Europi važan je društveni izazov koji zahtijeva doprinos širokog opsega nositelja interesa - države članice Europske unije, javna tijela, udruženja potrošača, privatni sektor, obrazovne institucije i ostali mogu odigrati važnu ulogu u povećanju znanja potrošača o širokoj paleti financijskih proizvoda i usluga u ponudi. Financijsko obrazovanje treba osigurati usvajanje znanja koje je hrvatskim građanima neophodno u donošenju važnih odluka za sebe i svoje obitelji. Financijska edukacija omogućuje pojedincu da unaprijedi svoje razumijevanje financijskih proizvoda i pojmova te da razvije sposobnosti kojima će poboljšati svoju financijsku pismenost - to znači biti svjestan financijskih rizika i mogućnosti, prikupiti potrebne informacije te donositi odluke o izboru financijskih usluga po mjeri osobnih potreba građana.“ (Huo.hr, Financijska pismenost)

Financijska pismenost i obrazovanje neraskidivo su povezani jer obrazovanje ima ključnu ulogu u razvoju financijskog znanja i vještina potrebnih za odgovorno upravljanje osobnim financijama. Kroz sustavno obrazovanje, pojedinci stječu temeljna znanja o ekonomskim konceptima, planiranju budžeta, štednji, ulaganju i razumijevanju financijskih proizvoda poput kredita i osiguranja.

Negativne posljedice ekonomske krize pridonijele su prepoznavanju potrebe za promicanjem financijske pismenosti i uvođenjem financijskog obrazovanja. Uspješnost ovih inicijativa varira među državama, dijelom zbog razlika u njihovim obrazovnim politikama. Kvalitetno pripremljeni programi, strategije i akcijski planovi ključni su za strukturiranu i ravnopravnu provedbu financijskog obrazovanja, bilo da se radi o formalnom, neformalnom ili informalnom obrazovanju. Ekonomske krize su naglasile važnost financijskog znanja kao zaštite od financijskih poteškoća, stoga je sustavno financijsko obrazovanje postalo prioritet. Takvi programi omogućuju građanima stjecanje potrebnih vještina za donošenje informiranih i odgovornih financijskih odluka, što doprinosi povećanju individualne i društvene financijske sigurnosti i otpornosti na buduće ekonomske šokove. (Balen, 2017:23)

Još 2022. godine pokrenut je projekt u suradnji s Addiko bankom i zagrebačkim Prirodoslovno-matematičkim fakultetom (PMF) naziv projekta je „Financijska pismenost u suvremenom matematičkom obrazovanju“, a provodili su ga prof.dr.sc. Željka Milin Šipuš i doc.dr.sc. Matija

Bašić. Projekt je zamišljen tako da pomogne u obrazovanju mladih od sedmog razreda osnovne škole do kraja srednje škole, čime se nastoji izgraditi čvrsta osnova financijske pismenosti u ključnim formativnim godinama. Kroz formalno obrazovanje, spojem matematike i financijske pismenosti, ostvaruje se međupredmetna tema poduzetništvo. Ovaj integrirani pristup omogućava učenicima da razviju praktična financijska znanja i vještine kroz matematičke zadatke i primjere iz stvarnog života, čime se povećava njihova sposobnost donošenja informiranih i odgovornih financijskih odluka. Osim toga, ovakav obrazovni okvir potiče učenike na razmišljanje o poduzetništvu i poslovnim prilikama, što dodatno obogaćuje njihov ukupni obrazovni iskustveni put. Kroz ovaj projekt, nastojalo se, ne samo podići razina financijske pismenosti među mladima, već i razviti njihove poduzetničke vještine, čime se doprinosi dugoročnoj ekonomskoj stabilnosti i razvoju društva. Interes za financijsku pismenost i poduzetništvo u Hrvatskoj potvrđuju provedene ankete. Prema anketi koju je proveo projektni tim s PMF-a, 60 % nastavnika izjavilo je da njihove učenike zaista zanimaju ovi pojmovi, ali da nemaju adekvatne materijale za poučavanje o njima. Ovdje se krije veliki značaj projekta, naime, s jedne strane, obogaćuju se postojeći studijski programi, pružajući nastavnicima potrebne resurse i metode za učinkovito poučavanje, a s druge strane, povećava se znanje nastavnika i učenika osnovnih i srednjih škola, pripremajući ih za stvarni svijet i financijski život. (Večernji list, 2022)

Nadalje, u Hrvatskoj također postoji nevladina, neprofitna udruga za financijsko obrazovanje građana pod nazivom „Štedopis“. Udruga kreira inovativne edukativne programe i sadržaje za sve dobne skupine s ciljem stjecanje znanja, vještina i povjerenja za donošenje ispravnih financijskih odluka. Štedopis su 2015. godine osnovali sveučilišni profesori, znanstvenici, novinari i poduzetnici da zajedno kreiraju inovativne programe financijskog obrazovanja s naglaskom na djecu i mlade kako bi buduće generacije bile financijske uspješne i izabrale poduzetništvo za svoj životni poziv. Potreba za financijskim obrazovanjem postoji jer su odrasli građani prezaduženi, a mladi financijski nepismeni. Hrvatski građani su krajem 2023. dugovali 3,7 milijardi eura, a u blokadi je gotovo 211 tisuća građana. Stopa nezaposlenosti mladih u 2023. je blizu 20 %. Očito je da mlađe generacije moraju donositi mudrije i odgovornije financijske odluke i stvarati vlastite prilike za zaposlenje. Štedopis se također posebno zalaže za to da se uvede sustavno financijsko obrazovanje u osnovne i srednje škole kao i programi koji potiču financijsku pismenost djece i mladih. Kao temelj izdvajaju dva dokumenta Vlade: Odluka o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Poduzetništva, Građanskog odgoja i obrazovanja te Osobnog i socijalnog razvoja za osnovne i srednje škole

(NN 7/2019.) i Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti potrošača za razdoblje od 2021. do 2026. godine (NN 68/2021.) (Štedopis.hr)

Lusardi (2019) ističe važnost uvođenja financijskog obrazovanja u školske kurikulume kao ključan način za povećanje financijske pismenosti među mladima. Integracija financijskog obrazovanja u obrazovni sustav omogućuje djeci da već od najmlađih dana steknu osnovna znanja o financijskim proizvodima, novcu i njegovu upravljanju. Ovaj pristup omogućava učenicima da razviju temeljne vještine potrebne za donošenje informiranih financijskih odluka u budućnosti. Danes (1994) ističe slične zaključke kao i Lusardi (2019) o važnosti financijskog obrazovanja, naglašavajući da je srednja škola optimalno vrijeme za uvođenje ovih važnih tema. U nekim slučajevima, čak se preporučuje da se financijsko obrazovanje uvede i ranije, što može biti u sklopu osnovnoškolskog obrazovanja ili kroz posebne programe prilagođene djeci i tinejdžerima. Uvođenje financijskog obrazovanja u školski sustav postalo je nužnost u suvremenom društvu. Mladi se sve ranije susreću s novcem i financijskim odlukama, ali bez adekvatnog obrazovanja često nemaju potrebna znanja i vještine za odgovorno upravljanje svojim financijama. Trenutno obrazovni sustav u Hrvatskoj ne pruža osnovno financijsko obrazovanje, što rezultira neinformiranim odlukama koje mogu imati dugoročne negativne posljedice, poput zaduženosti, loših poslovnih odluka i financijske nestabilnosti. Međunarodna istraživanja, poput OECD-ovog PISA testa, pokazuju da hrvatski petnaestogodišnjaci nisu sposobni donijeti ispravne financijske odluke niti planirati svoju financijsku budućnost. Potrebno je daljnjim mjerama potaknuti djecu i mlade, kao i ostatak financijski nepismene populacije, da se educiraju u području financija i da u konačnici shvate da su sve poduzete mjere upravo poduzete zbog njih samih i zbog financijske stabilnosti u budućnosti. Nadalje, autor ističe da bi uvođenje financijskog obrazovanja u škole omogućilo mladima da steknu osnovna znanja o štednji, ulaganjima, kreditima i drugim financijskim pojmovima. Ovaj korak ne bi samo pripremio učenike za svakodnevne financijske izazove, već bi i pridonio općem ekonomskom zdravlju društva. Pružanje ovih ključnih vještina od najranije dobi može smanjiti rizik od financijske neodgovornosti, zaduženosti i ekonomske nesigurnosti u budućnosti. Stoga, uvođenje financijskog obrazovanja u školski kurikulum predstavlja ključnu investiciju u budućnost mladih generacija i ekonomski prosperitet Hrvatske.

5. UTJECAJ FINANCIJSKE PISMENOSTI NA STABILNU BUDUĆNOST

Prema OECD (2012), posljednjih godina, razvijene i rastuće zemlje i gospodarstva sve su više zabrinute zbog niske razine financijske pismenosti svojih građana. Smanjenje javnih i privatnih sustava potpore, kao i promjene u demografskim profilima, uključujući starenje stanovništva, dodatno su naglasili ovaj problem. Financijska pismenost postala je ključna tema jer su izazovni ekonomski i financijski uvjeti pokazali da nedostatak financijskog znanja dovodi do loše informiranih financijskih odluka. Smanjenje sustava potpore znači da su pojedinci sve više odgovorni za vlastitu financijsku sigurnost, uključujući mirovinu i zdravstvenu skrb. U takvom okruženju, razumijevanje osnovnih financijskih pojmova i sposobnost upravljanja vlastitim financijama postaje neophodno. Starenje stanovništva dodatno povećava pritisak na mirovinske sustave i zahtijeva od pojedinaca da što ranije počnu štedjeti i planirati za budućnost. Ekonomskim i financijskim kontekstom dodatno je pojačana zabrinutost zbog niske razine financijske pismenosti. Financijske krize i nestabilnosti pokazale su koliko je važno imati informirane građane koji mogu donositi mudre financijske odluke. Na primjer, mnogi su se našli u problemima zbog zaduživanja koje nisu mogli vraćati ili zbog nepoznavanja osnovnih investicijskih principa. Prepoznavanje nedostatka financijske pismenosti kao jednog od čimbenika koji pridonose ekonomskim problemima potaknulo je brojne inicijative na globalnoj razini. Financijska pismenost sada je priznata kao ključni element ekonomske i financijske stabilnosti i razvoja.

Uz dobrobiti utvrđene za pojedince, financijska pismenost važna je za ekonomsku i financijsku stabilnost iz više razloga. Financijski pismeni potrošači su informiraniji te tako mogu donositi bolje odluke i zahtijevati veću kvalitetu usluge, što potiče konkurenciju i inovacije na tržištu. Informirani potrošači se više razumiju u financijske proizvode i usluge te su kompetentni birati one koji najbolje odgovaraju njihovim potrebama, prisiljavajući financijske institucije da poboljšaju svoje ponude i usluge kako bi ostale konkurentne. Financijski pismeni pojedinci također imaju manju vjerojatnost da će reagirati na tržišne uvjete na nepredvidive načine. Umjesto impulzivnih i emocionalno vođenih odluka, oni se oslanjaju na znanje i razumijevanje tržišta, što doprinosi stabilnijem financijskom sustavu. Manja je vjerojatnost da će podnositi neutemeljene žalbe jer bolje razumiju svoje financijske proizvode i prava, što smanjuje pritisak na regulatore i institucije. Financijska pismenost potiče pojedince na poduzimanje odgovarajućih koraka za upravljanje rizicima koji su na njih preneseni. To uključuje pravilno osiguranje imovine, štednju za nepredviđene situacije i razumno upravljanje dugom. Takvi

odgovorni financijski postupci smanjuju rizik od osobnih financijskih kriza, što pozitivno utječe na širu ekonomiju. Svi ovi faktori doprinose učinkovitijem sektoru financijskih usluga. Kada potrošači bolje razumiju financijske proizvode i pravilno ih koriste, financijske institucije mogu učinkovitije raspodijeliti resurse i smanjiti operativne rizike. To doprinosi ukupnoj održivosti i otpornosti financijskog sustava. Na kraju, povećana financijska pismenost može pomoći u smanjenju državne potpore (i oporezivanja) usmjerene na pomoć onima koji su donijeli nepromišljene financijske odluke. Informirani građani manje su skloni upadanju u financijske poteškoće koje zahtijevaju državnu intervenciju, što dugoročno smanjuje fiskalni teret na javne financije. Time se otvara prostor za usmjeravanje javnih sredstava prema drugim prioritetima, poput obrazovanja, zdravstva i infrastrukturnih projekata, koji dodatno jačaju ekonomsku i financijsku stabilnost zemlje. (OECD, 2012:141)

Financijska pismenost, kao što je već naglašeno u radu, ključna je za razumijevanje poslovnih prilika, rizika, tržišnih mehanizama i drugih aspekata koji su važni i za odlučivanje na ulaganja u vrijednosne papire i ulaganja u poduzetničke pothvate. (Li i Qian, 2020)

Dok poduzetništvo podrazumijeva investiciju pojedinca u razvoj malih i srednjih poduzeća, koja imaju značajnu ulogu u razvoju društva i rastu blagostanja pojedinca (Cheng *et al.*, 2021), ulaganja u vrijednosne papire podrazumijevaju investiciju pojedinca u velike sustave, koji imaju prednosti stabilnosti i utjecaja. (Edmiston, 2007)

Prema navodima OECD (2005), financijski obrazovani potrošači imaju vrlo važnu ulogu u razvijanju gospodarstva na različite načine. Zahtijevanjem i traženjem proizvoda i usluga koji odgovaraju njihovim potrebama potiču pružatelje usluga da razviju nove proizvode i usluge. Ovaj proces povećava konkurenciju na financijskim tržištima, potiče inovacije i dovodi do poboljšanja kvalitete ponuđenih usluga. Kroz svoje zahtjeve, potrošači koji su financijski obrazovani potiču tržište da bude dinamičnije i fleksibilnije, što u konačnici može koristiti korisnicima financijskih usluga. Pored toga, financijski obrazovani potrošači imaju veću vjerojatnost da će imati bolje navike štednje u usporedbi s manje pismenim potrošačima. Ovo povećanje štednje nije samo korisno za pojedince, već može imati pozitivan utjecaj na razinu ulaganja i na ekonomski rast u cjelini. Veća štednja može osigurati stabilnije izvore financiranja za gospodarstvo i potaknuti razvoj novih poslovnih inicijativa i infrastrukturnih projekata. Kako dalje navodi OECD, u gospodarstvima u nastajanju, pružanje informacija i obuke financijski obrazovanim potrošačima može biti ključno kako bi se optimalno iskoristilo tržišta u razvoju. Osposobljavanje potrošača da bolje razumiju svoja prava i odgovornosti u financijskim transakcijama može doprinijeti smanjenju nesavjesnih praksi financijskih

korisnika. To olakšava nadzorno djelovanje i može smanjiti potrebu za intervencijama i regulacijama, što koristi, kako potrošačima, tako i poslovnim subjektima. Smanjenje regulatornog opterećenja može potaknuti poslovnu aktivnost i inovacije, pružajući poticaj za održivi rast gospodarstva.

U konačnici, može se zaključiti da financijski obrazovani potrošači ne samo da mogu zaštititi svoje osobne financije, već imaju i važnu ulogu u stvaranju dinamičnog i otpornog financijskog sustava. Njihov doprinos kroz zahtjeve za kvalitetom usluge, većom štednjom i boljim razumijevanjem tržišnih uvjeta promiče ekonomsku stabilnost i važan je za poticanje održivog razvoja. Na kraju treba shvatiti da financijska pismenosti nije statičan proces, već je to proces koji zahtijeva prilagodbe i poboljšanja na kojima treba raditi. Redovitim praćenjem financijskih ciljeva, prilagodbom proračuna i ulaganjem u skladu s promjenama u životnim okolnostima i tržišnim uvjetima može se stvoriti temelj za postizanje dugoročnog uspjeha.

6. EMPIRIJSKI DIO

Empirijski dio istraživanja služi kao temelj za provjeru teorijskih postavki i pretpostavki koje su definirane u ranijim dijelovima rada. Empirijski dio ovoga rada bavi se istraživanjem financijske pismenosti studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. U okviru ovog istraživanja korištena je metoda anketnog upitnika nakon koje su analizirani dobiveni podaci. U idućim poglavljima definira se problem i cilj istraživanja, kao i njegovi rezultati.

6.1. ODREĐENJE PROBLEMA ISTRAŽIVANJA

Određenje problema istraživanja predstavlja ključni korak u procesu diplomskoga rada, jer jasno definira što će biti predmet analize i na koja pitanja istraživanje nastoji odgovoriti. U nastavku rada predstavljen je problem i cilj istraživanja kao i hipoteze.

6.1.1. Problem i cilj istraživanja

Predmet istraživanja u ovom diplomskom radu odnosi se na financijsku pismenost studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Istraživanje je orijentirano na razumijevanje razine financijskog znanja, vještina i ponašanja među studentima te kako te razine utječu na njihove financijske odluke i opću financijsku stabilnost. Posebna pažnja posvećena je identificiranju ključnih područja u kojima studenti pokazuju nedostatke u financijskoj pismenosti i istraživanju potencijalnih faktora koji utječu na te nedostatke. Problem istraživanja odnosi se na nedostatak financijske pismenosti među studentima, što može dovesti do neodgovornog financijskog ponašanja, nepovoljnih financijskih odluka i dugoročne financijske nestabilnosti. Konkretno, odgovara na ključna pitanja o financijskoj pismenosti studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Osnovni cilj rada je istražiti na kojoj su razini studenti osječkog sveučilišta kada se radi o financijskoj pismenosti i postoji li potreba za dodatnom edukacijom i uvođenjem financijskih predmeta u akademski program obrazovanja.

6.1.2. Hipoteze istraživanja

U ovome istraživanju postavljene su sljedeće hipoteze:

H1. Većina studenata smatra da je potrebno uvođenje kolegija o financijskoj pismenosti u studijski program.

Ovom hipotezom ispituju se stavovi studenata prema uvođenju kolegija o financijskoj pismenosti u obrazovni program, a stavovi se ocjenjuju na temelju pitanja 19. i 20. Uvođenje kolegija o financijskoj pismenosti moglo bi povećati svijest i pripremiti studente za stvarni svijet financija, umanjujući potencijalne negativne posljedice lošeg upravljanja novcem.

H2. Studenti viših godina imaju prosječno veće financijsko znanje od studenata nižih godina.

Ovom hipotezom ispituje se objektivno znanje studenata o financijama, koristeći za to pitanja 12-18 u anketnom upitniku. Pretpostavka je da studenti, kako napreduju kroz studijske programe, razvijaju veće razumijevanje i bolje znanje o financijama. Za potrebe ispitivanja druge hipoteze, kako bi se usporedile razlike, tj. financijsko znanje među studentima, pretpostavlja se da su studenti nižih godina oni koji pohađaju 1., 2. i 3. godinu studija, dok su studenti viših godina oni koji pohađaju 4. i 5. godinu studija. Ova hipoteza polazi od razumne pretpostavke da dulje vrijeme provedeno u obrazovnom sustavu i životna iskustva mogu dovesti do boljeg financijskog znanja. Kako je ranije navedeno u radu, a prema Balabanić (2020), razlike u financijskoj pismenosti mogu ovisiti i o sustavu obrazovanja, razine zaposlenosti te primanjima u kućanstvu.

H3. Većina studenata štedi novac.

Ovom hipotezom ispituje se odnos prema trošenju novca te ona sugerira da je štednja uobičajena praksa među studentskom populacijom. Istraživanje bi moglo pomoći u razumijevanju financijskih navika studenata i ukazati na moguće mjere kojima bi se moglo potaknuti veću financijsku odgovornost među njima. Ova hipoteza testirana je pitanjima 9. i 10.

6.2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Metodologija istraživanja je ključna komponenta svakog znanstvenog rada jer pruža strukturu i smjernice za provođenje istraživanja. U ovom slučaju, istraživanje se provodi s ciljem ispitivanja financijske pismenosti studenata koji pohađaju različite sastavnice Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku. Ova metodologija obuhvaća istraživanje, odabir uzorka, način prikupljanja podataka, instrumente za mjerenje te postupke analize podataka. Cilj istraživanja je ispitati razinu financijskog znanja, vještina te odnosa prema trošenju novca među studentima osječkog sveučilišta. Ovo istraživanje koristi kvantitativni pristup s primjenom anketnog upitnika kao instrumenta za prikupljanje podataka. Anketno istraživanje omogućava prikupljanje podataka od većeg broja sudionika, čime se dobiva reprezentativna slika stavova i mišljenja ispitanika.

6.2.1. Način provođenja istraživanja

Istraživanje koristi kvantitativni pristup, uključujući anketiranje studenata pomoću strukturiranog upitnika koji procjenjuje njihovo financijsko znanje, vještine i ponašanje. Uzorak je sastavljen isključivo od studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, a pitanja su sastavljena na temelju prethodno proučene literature. Istraživanje je provedeno nad 16 sastavnica osječkog sveučilišta, a podaci su analizirani metodama analize i sinteze kako bi se utvrdile razine financijske pismenosti i identificirali ključni faktori koji utječu na financijsku pismenost studenata. Cilj anketiranja je prikupljanje podataka o razini financijske pismenosti među studentima, njihovim financijskim navikama i ponašanjima te faktorima koji utječu na njihovu sposobnost upravljanja financijama. Anketiranje pomaže u identificiranju ključnih područja u kojima studenti pokazuju nedostatke u financijskoj pismenosti i pruža uvid u moguće načine za poboljšanje te pismenosti.

6.2.2. Uzorak

Populaciju čine studenti svih sastavnica osječkog Sveučilišta, odnosno studenti različitih studijskih programa i godina studija, pri čemu se provodi dobrovoljno uzorkovanje. Dobrovoljno uzorkovanje podrazumijeva da svaki pojedinac nema jednaku vjerojatnost biti uključen u istraživanje (Vrdoljak, 2007). Prema Malhotra i Birks (2006), prednosti takvog uzorkovanja, između ostaloga jesu: najjeftinije, najmanje vremenski zahtjevno,

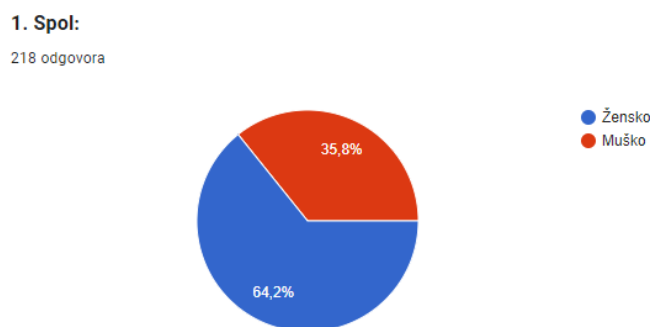
najjednostavnije, dok nedostaci podrazumijevaju selekciju podložnu utjecaju istraživača te nije preporučljivo za deskriptivna istraživanja. U anketi je sudjelovalo 218 studenata, a anketni je upitnik pripremljen u obliku Google obrasca (<https://forms.gle/okZ6eURfft9o5FyBA>) te je isti prosljeđivan studentima putem sveučilišnih email sustava, društvenih mreža i studentskih organizacija, kako bi se mogla postići visoka stopa odgovora. Također, anketa je bila u potpunosti anonimna kako bi se osigurala iskrenost i vjerodostojnost odgovora.

6.3. Obrada podataka i rezultati istraživanja

Kao što je već spomenuto, u anketi je sudjelovalo 218 studenata koji su odgovarali na pitanja vezana uz financijsko znanje i ponašanje. Anketa se sastojala od 21 pitanja, a prva četiri pitanja odnose se na sociodemografske karakteristike ispitanika te se u nastavku prikazuju dobiveni rezultati.

Prvo pitanje odnosilo se na spol ispitanika, a od njih 218, 140 (64,2 %) su žene, a njih 78 (35,8 %) su muškarci (Grafikon 1). Nadalje, drugo pitanje bilo je koje su dobi ispitanici (Grafikon 2), a pokazalo se da je najviše ispitanika u dobi od 18 do 25 godina, čak 191 ispitanik (87,6 %). U dobi od 26 do 30 godina je samo 19 ispitanika (8,7 %) te je samo 8 ispitanika (3,7 %) koji su u dobi od 31 do 36 godina. U anketi nije sudjelovao ni jedan ispitanik koji ima 37 do 42 godine ili više od toga.

Grafikon 1. Spol

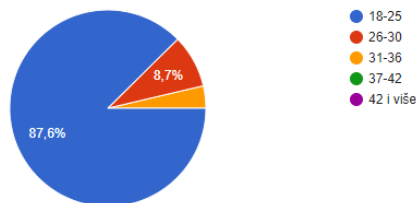

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Grafikon 2. Dob

2. Dob:

218 odgovora

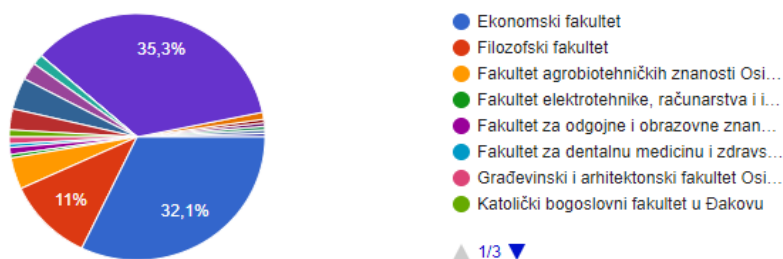
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Nadalje, na sljedećem pitanju koje se odnosi na to koji fakultet pohađaju ispitanici na Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku, najveći broj njih, odnosno 77 (35,3 %), pohađa Akademiju za umjetnost i kulturu u Osijeku (Grafikon 3). Nešto manje njih, odnosno 70 studenata (32,1 %) pohađa Ekonomski fakultet u Osijeku, njih 24 (11 %) pohađa Filozofski fakultet u Osijeku, 9 studenata (4,1 %) pohađa Fakultet agrobiotehničkih znanosti u Osijeku te isto toliko njih pohađa Pravni fakultet. Sa ostalih sastavnica (Medicinski fakultet, Prehrambeno-tehnološki fakultet, Fakultet za primijenjenu matematiku i informatiku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Građevinski i arhitektonski fakultet u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Kineziološki fakultet u Osijeku, Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek, Odjel za biologiju, Odjel za fiziku i Odjel za kemiju) u istraživanju sudjeluje 13,4 % studenata. Sve prethodno vidljivo je na Grafikonu 3.

Grafikon 3. Fakultet

3. Koji fakultet pohađate na Sveučilištu J.J.Strossmayera u Osijeku?

218 odgovora

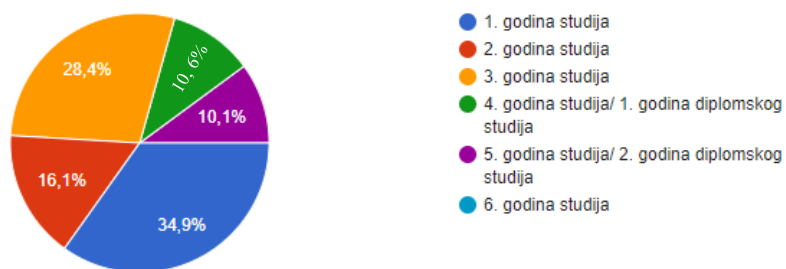
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Pitanje nakon toga odnosilo se na godinu studija koju pohađaju studenti (Grafikon 4). Najveći broj ispitanika, odnosno njih 76 (34,9 %), nalazi se na 1. godini studija, nadalje njih 62 (28,4 %) nalazi se na 3. godini studija, njih 35 (16,1 %) nalazi se na 2. godini studija, njih 23 (10,6 %) je na 1. godini diplomskog studija, odnosno 4. godini studija, a njih 22 (10,1 %) je na 2. godini diplomskog odnosno 5. godini studija.

Grafikon 4. Godina studija

4. Na kojoj ste godini studija?

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Sljedeća pitanja odnose se na procjenu financijskog znanja, ponašanja i stavova. Kod 5. pitanja putem Likertove skale ispitanici su morali ocijeniti koliko smatraju da su financijski pismeni. Ponuđeno im je sedam tvrdnji na koje su mogli odgovoriti da se u potpunosti ne slažu, da se uglavnom ne slažu, da niti se slažu, niti se ne slažu, da se uglavnom slažu ili da se u potpunosti slažu. U Tablici 1. prikazano je kako su ispitanici ocijenili svoju financijsku pismenost.

Tablica 1. Stavovi o financijskoj pismenosti

TVRDNJA	1- U potpunosti se ne slažem	2- Uglavnom se ne slažem	3- Niti se slažem, niti se ne slažem	4- Uglavnom se slažem	5- U potpunosti se slažem
Smatram da dovoljno poznajem financijske pojmove	10 osoba	48 osoba	70 osoba	65 osoba	25 osoba
Potrebna mi je edukacija iz područja financija	12 osoba	29 osoba	47 osoba	87 osoba	43 osobe
Znam se koristiti financijskim pojmovima kada je to potrebno	12 osoba	36 osoba	61 osoba	86 osoba	23 osobe
Pomažem i drugima oko razumijevanja financijskih pojmova	31 osoba	52 osobe	64 osobe	51 osoba	20 osoba
Redovno se educiram o financijskim pojmovima	39 osoba	56 osoba	57 osoba	45 osoba	21 osoba
Smatram da je financijska pismenost važna	6 osoba	17 osoba	24 osobe	62 osobe	109 osoba
Znam razliku između bruto i neto plaće	15 osoba	19 osoba	33 osobe	50 osoba	101 osoba

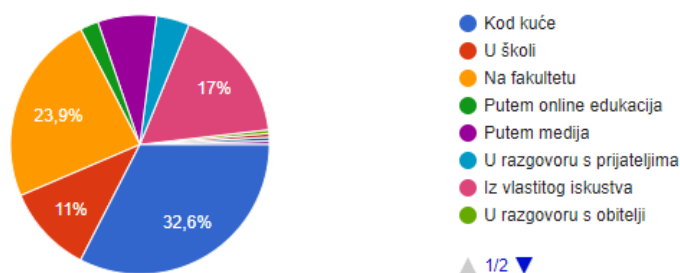
Izvor: Izrada autorice prema rezultatima ankete

Nakon toga slijedi pitanje o tome jesu li ispitanici tijekom svog dosadašnjeg obrazovanja slušali predmet koji bi im pomogao u lakšem razumijevanju financijskih pojmova (Grafikon 5). Velik broj ispitanika, čak njih 160 (73, 4%) odgovorilo je potvrdno, a njih 58 (26,6 %) odgovorilo je negativno. Na pitanje o tome gdje su najviše naučili o upravljanju novcem (grafikon 6), njih 71 (32,6 %) odgovorilo je da je „kod kuće“, 52 ispitanika (23,9 %) odgovorilo je da je najviše naučilo „na fakultetu“, zatim njih 37 (17 %) su naveli da su najviše naučili „iz vlastitog iskustva“. Nadalje, 24 ispitanika (11%) odgovorilo je da je najviše naučilo „u školi“, njih 16 (7,3 %) je „putem medija“, zatim njih 9 (4,1 %) je „u razgovoru s prijateljima“, a samo njih 5 (2,3 %) „putem online edukacija“.

Grafikon 5. Učenje o upravljanju novcem

7. Gdje ste najviše naučili o upravljanju novcem?

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Pitanje 8. ponovno je Likertova skala, a ispitanicima je bilo ponuđeno izraziti svoje stavove o navedenim tvrdnjama (Tablica 2). U sljedećih nekoliko pitanja ispituje se odnos prema trošenju, štednji kao i o ulaganju novca.

Tablica 2. Stavovi ispitanika o financijskim izjavama

TVRDNJA	1- U potpunosti se ne slažem	2- Uglavnom se ne slažem	3- Niti se slažem, niti se ne slažem	4- Uglavnom se slažem	5- U potpunosti se slažem
Prije same kupnje, prvo provjerim jesam li platio sve troškove.	22 osobe	20 osoba	52 osobe	71 osoba	53 osobe
Prije nego što nešto kupim, usporedim cijene.	14 osoba	15 osoba	44 osobe	74 osobe	71 osoba
Razlikujem želje od potreba.	13 osoba	15 osoba	54 osobe	76 osoba	60 osoba
Redovito pratim svoje primitke i izdatke.	11 osoba	31 osoba	37 osoba	81 osoba	58 osoba
Imam jasan plan štednje za buduće ciljeve.	20 osoba	40 osoba	58 osoba	65 osoba	35 osoba
Sposoban/sposobna sam izraditi osobni proračun.	18 osoba	39 osoba	47 osoba	75 osoba	39 osoba
Svjestan/svjesna sam posljedica nepravovremenog plaćanja dugova.	9 osoba	19 osoba	30 osoba	77 osoba	83 osobe
Kada odabirem neki financijski proizvod ili uslugu, u pravilu razmatram ponude većeg broja financijskih institucija.	13 osoba	37 osoba	42 osobe	80 osoba	46 osoba

Izvor: Izrada autorice prema rezultatima ankete

Nadalje, ispitanici su u sljedeća dva pitanja odgovarala o štednji. Na pitanje pod brojem 9 odgovorili su na koji način štede (Grafikon 6). Njih 58 (26,6 %) odgovorilo je da „stavljaju na račun (žiro/tekući“, njih 47 (21,6 %) odgovorilo je da „uopće ne štedi“, 44 ispitanika (20,2 %) „ostavljaju u štednoj kasici“, zatim njih 38 (17,4 %) „ostavlja u novčaniku“, nadalje 21 ispitanik (9,6 %) „uplaćuje na štednju u banci“ te po jedan ispitanik (0,5 %) je odgovorio da „kupuje zlato po gramima“, zatim „ostavlja u kuverti“, „podignu novac te stavljaju sa strane“ ili „investiraju“.

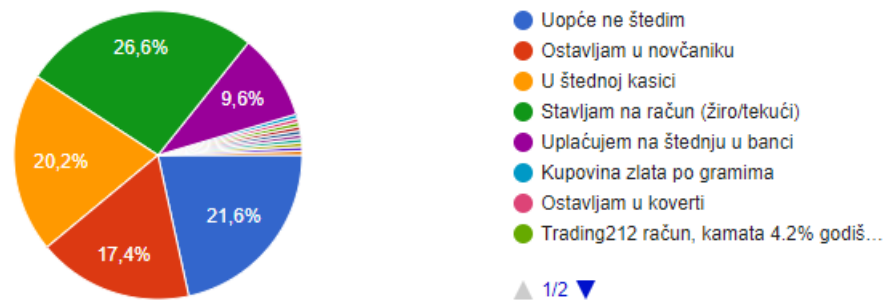
Sljedeće pitanje o štednji odnosilo se na to koliko odvajaju od mjesečnih primitaka (grafikon 7). Najveći broj, odnosno njih 76 (34,9 %) odgovorili su da odvajaju do 10 % od mjesečnih primitaka, 62 ispitanika (28,4 %) odgovorilo je da ne odvajaju ništa, zatim 56 ispitanika (25,7

%) odgovorilo je da odvajaju 10-20 %, 12 ispitanika (5,5 %) odvaja 20-30%, nadalje 9 ispitanika (4,1 %) odvaja 40 % i više te 3 ispitanika (1,4 %) odvaja 30-40 %.

Grafikon 6. Načini štednje

9. Kako štedite novac?

218 odgovora

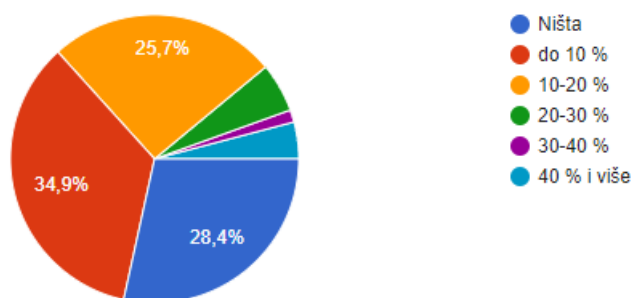
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Na 9. pitanju bila je ponuđena i opcija „ostalo“ gdje su studenti mogli napisati vlastite odgovore. Neki od njih su: „Kupovina zlata po gramima.“, „Podignem sa računa i ostavim sa strane.“, „Ulaganje u dionice.“ itd.

Grafikon 7. Udio štednje u ukupnim primitcima

10. Koliko odvajate za štednju od mjesečnih primitaka?

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

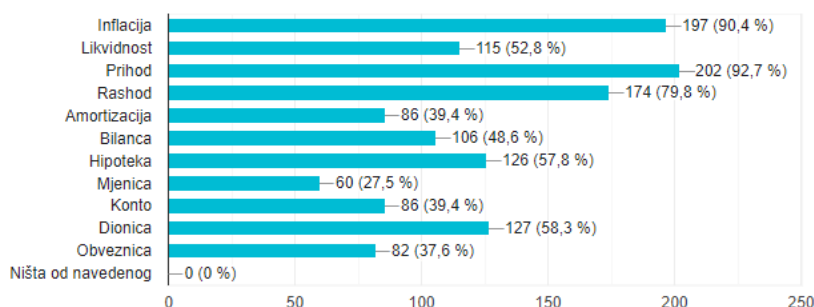
Za potrebe ovoga rada istražuje se i upoznatost studenata s financijskim pojmovima. Tako su na pitanju pod brojem 9 studenti mogli označiti koje financijske pojmove poznaju i znaju ih

objasniti (grafikon 8). Najveći broj osoba, čak 202 (97,2 %), izjasnilo se kako im je poznata riječ prihod, 197 ispitanika (90,4 %) smatra da zna što je inflacija, 174 ispitanika (79,8 %) smatra da zna što je pojam rashod, 127 ispitanika (58,3 %) smatra da zna što znači dionica, nadalje 126 ispitanika (57,8 %) smatra da zna što znači hipoteka, 115 ispitanika (52,8 %) smatra da zna što znači likvidnost, nadalje 86 ispitanika (39,4 %) smatra da zna što znači amortizacija, također isti broj njih odlučilo se i za riječ konto, riječ obveznica poznata je 82 ispitanika (37,6 %), a što je riječ mjenica zna njih 60 (27,5 %). Niti jedan ispitanik nije označio da ne poznaje

Grafikon 8. Poznavanje financijskih pojmova

11. Označite financijske pojmove koji su Vam poznati i znate ih objasniti.

218 odgovora

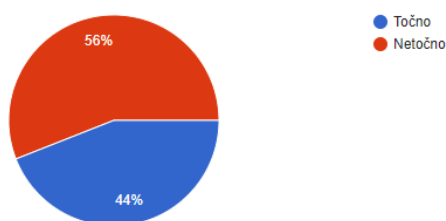
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Kroz sljedećih nekoliko pitanja ispitalo se stvarno financijsko znanje studenata (Grafikon 9). Na izjavu da je ulaganje u samo jednu dionicu sigurnije nego ulagati u nekoliko različitih dionica 122 ispitanika (56 %) odgovorila su negativno, a 96 ispitanika (44 %) odgovorilo je potvrdno.

Grafikon 9. Ulaganje u vrijednosne papire

12. Ulaganje u samo jednu dionicu sigurnije je nego ulagati u nekoliko različitih dionica.

218 odgovora

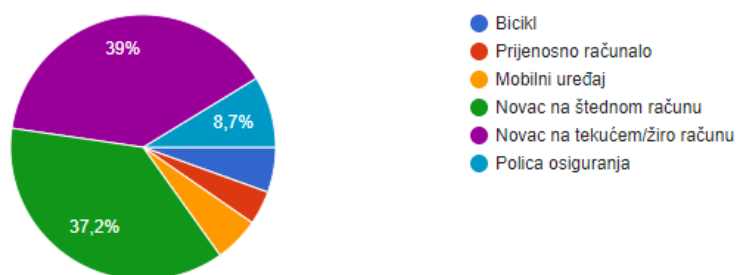
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Nadalje, pitanjem 13 ispituje se znanje o likvidnosti imovine, odnosno bilo je potrebno odgovoriti koja je od ponuđenih vrsta imovine najlikvidnija imovina (Grafikon 10). Za to da je najlikvidniji novac na tekućem/žiro računu odlučilo se 85 osoba (39 %), za novac na štednom računu odlučila se 81 osoba (37,2 %), 19 osoba (8,7 %) smatra da je to polica osiguranja, nadalje jednak broj osoba se odlučilo za bicikl i mobilni uređaj, njih 12 (5,5 %) te se za prijenosno računalo odlučilo 9 osoba (4,1 %).

Grafikon 10. Likvidnost imovine

13. Prema Vašem mišljenju, koja je od navedenih stavki najlikvidnija imov

218 odgovora

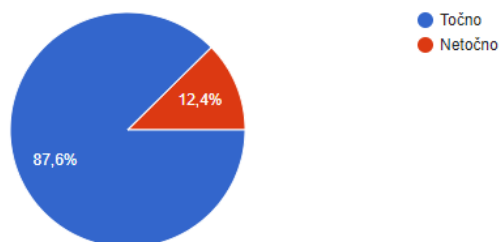
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Zatim, sljedeće pitanje tražilo je kratki odgovor, a odnosilo se na ispitivanje znanja o ročnosti kredita (grafikon 11). Njih 191 (87,6 %) odgovorilo je da je točno da se nenamjenski krediti u pravilu nude i odobravaju na kraće rokove, a da su namjenski krediti obično povezani s dužim rokovima dospijeća, dok je njih 27 (12,4 %) odgovorilo da to nije točno.

Grafikon 11. Ročnost kredita

14. Dok se nenamjenski krediti u pravilu nude i odobravaju na kraće rokove, namjenski krediti obično su povezani s dužim rokovima dospijeća.

218 odgovora

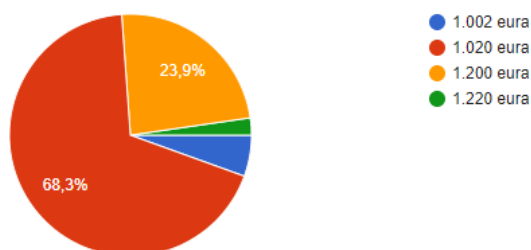
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Nadalje, za davanje točnog odgovora na pitanja 15-18 trebalo je izračunati zadano te je bilo nekoliko ponuđenih odgovora od kojih je samo jedan odgovor bio točan, što je prikazano u navedenim grafikonima niže.

Grafikon 12. Stanje na bankovnom računu

15. Ako na bankovnom računu imate 1.000 eura, a banka garantira 2 % godišnje kamate, koliko ćete novca imati nakon jedne godine?

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

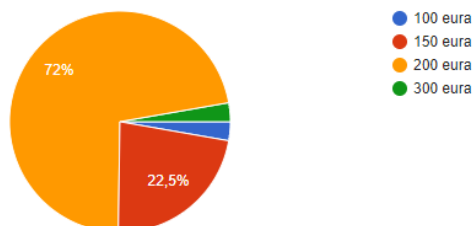
Na prethodno pitanje gdje se ispituje stanje na bankovnom računu, 149 studenata (68,3 %) odgovorilo je točno, a 69 njih (31,7 %) je odgovorilo netočno.

Sljedeće pitanje uključivalo je znanje o preračunatoj stopi poreza na dodanu vrijednost (PDV), odnosno novčanom iznosu PDV-a.

Grafikon 13. Cijena bez PDV-a

16. Ako cijena proizvoda iznosi 1000 eura, a u tu je cijenu uračunat PDV od 25 %, iznos PDV-a jednak je:

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

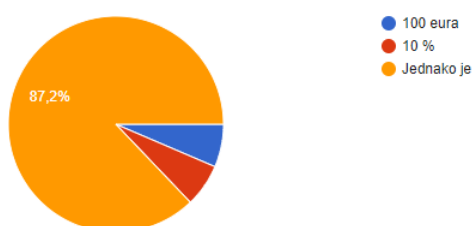
Na 16. pitanje 157 studenata (72 %) je odgovorilo točno, a 61 student (28 %) odgovorio je netočno.

Pitanje 17 odnosilo se na izračun popusta kod kupovine određenog proizvoda, a rezultati su prikazani na Grafikonu 14.

Grafikon 14. Popust

17. Zamislite da razmatrate kupnju mobilnog uređaja u dvije različite trgovine. Početna maloprodajna cijena bila je 1.000 eura. Jedna trgovina ponudila je popust od 100 eura, dok je druga ponudila popust od 10 %. Koja je bolja ponuda od te dvije, popust od 100 eura ili 10 %?

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

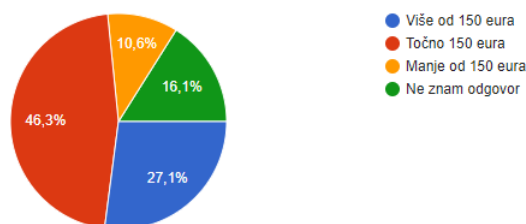
Na pitanje o popustu 190 studenata (87,2 %) odgovorilo je točno, a 28 studenata (12,8 %) odgovorilo je netočno.

Nadalje, za potrebe provjere financijskog znanja studenata, pitanje 18 odnosilo se na procjenu novčanog iznosa koji će biti ostvaren nakon nekoliko godina oročene štednje, odnosno podrazumijeva znanje o složenom ukamaćivanju. Analiziran odgovor na ovo pitanje prikazan je grafički (Grafikon 15.).

Grafikon 15. Ukamaćivanje

18. Zamislite da na štednom računu imate 100 eura, a kamatna stopa je 10 % godišnje. Koliko ćete novca na računu imati za 5 godina?

218 odgovora

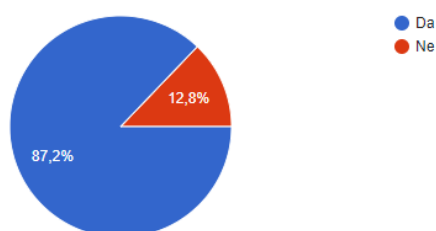
Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Nakon pitanja o znanju, stavovima i ponašanju, anketni upitnik završava s tri pitanja na koja su ispitanici trebali izraziti svoje mišljenje o navedenoj temi te ostaviti komentar na anketu. Pitanjem pod brojem 19 istražuje se stav studenata o tome smatraju li da im je potrebna dodatna edukacija iz područja financija nakon prethodnih pitanja (Grafikon 16), na to je pitanje čak 190 osoba (87,2 %) odgovorilo pozitivno, a njih 28 (12,8 %) odgovorilo je negativno. Nadalje, pitanje pod brojem 20 tražilo je mišljenje ispitanika o uvođenju kolegija na fakultete koji je vezan uz financijsku pismenost (grafikon 17). Njih 206 (94,5 %) odgovorilo je da treba uvesti kolegij vezan uz financijsku pismenost, a njih 12 (5,5 %) odgovorilo je da ne treba. Posljednje pitanje bilo je slobodnog tipa, odnosno, ispitanici su mogli ostaviti svoj komentar na temu istraživanja (Slika 1).

Grafikon 16. Dodatna edukacija

19. Nakon navedenih pitanja smatrate li da Vam treba dodatna edukacija iz područja financija?

218 odgovora

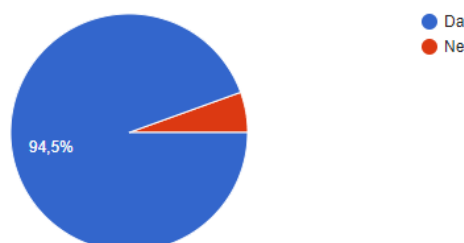

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Grafikon 17. Kolegij o financijskoj pismenosti

20. Po Vašem mišljenju, treba li na fakultetima postojati kolegij vezan uz financijsku pismenost?

218 odgovora

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ankete

Na zadnjem pitanju (21.) ispitanici su mogli ostaviti komentar vezan uz temu istraživanja, a u nastavku su izdvojeni neki komentari.

„Mislim da je ova anketa super, trebalo mi je više vremena da je riješim i nisam 100% sigurna u svoje odgovore. Smatram da bi bilo odlično kada bi postojao neki kolegij ili čak edukacija na fakultetu o financijskoj pismenosti, ja bi definitivno odabrala taj kolegij. Također mislim da se o financijskoj pismenosti treba učiti prije fakulteta, u mojoj srednjoj školi nista nismo radili po pitanju financijske pismenosti.“

„Uopće nemam pojma o ovoj temi, tužno je i pod hitno nama studentima treba edukacija.“

„Financijska pismenost kao kolegij/predmet se treba pojaviti u kurikulumu u srednjoj školi.“

6.4. Rasprava

Provedena anketa o financijskoj pismenosti studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku donosi važne uvide u razinu financijskog znanja i ponašanja studenata, kao i u njihove stavove prema financijskom obrazovanju. Na temelju rezultata ankete, moguće je donijeti zaključke o ključnim aspektima financijske pismenosti ove specifične populacije te identificirati područja u kojima postoji potreba za dodatnim obrazovanjem i razvojem. Rezultati ankete pokazuju da većina studenata posjeduje osnovno znanje o financijskim pojmovima kao što su prihod, rashod i inflacija, no razumijevanje složenijih financijskih instrumenata, poput pojma mjenica, konto i amortizacija, pokazuje se kao manjkavo. Gotovo je sigurno da je studentima potrebno unaprijediti znanje i potaknuti ih na promjenu stavova i navika vezanih uz štednju i ulaganja. Analiziranjem rezultata istraživanja doneseni su sljedeći zaključci prema postavljenim hipotezama:

H1: Većina studenata smatra da je potrebno uvođenje kolegija o financijskoj pismenosti u obrazovni program.

Ova hipoteza se potvrđuje. Analizirajući rezultate anketnog upitnika uočava se da velik broj studenata podržava ideju uvođenja kolegija o financijskoj pismenosti u obrazovni program, što sugerira prepoznatu potrebu za ovakvom vrstom obrazovanja među mladima. Naime, od 218 ispitanika čak njih 206, što čini 94,5 %, izjasnilo se da je potrebno uvođenje kolegija povezanog sa financijskom pismošću, što čini velik broj. S obzirom na nedostatak formalne edukacije o financijskim temama u ranijim fazama obrazovanja i složenost financijskih proizvoda, ovaj kolegij bi bio ključan za pripremu studenata za financijske izazove u poslovnom svijetu.

Dugoročno, stečena znanja, ali i stavovi i ponašanja izgrađeni na temelju pohađanja kolegija o financijskoj pismenosti ne bi samo unaprijedili financijsku stabilnost pojedinaca, već bi i doprinijeli društvenom i ekonomskom razvoju.

H2: Studenti viših godina imaju bolje financijsko znanje od studenata nižih godina.

Ova hipoteza se odbacuje. Kao što je ranije spomenuto, za potrebe ispitivanja druge hipoteze, kako bi se usporedile razlike, tj. financijsko znanje među studentima, pretpostavlja se da su studenti nižih godina oni koji pohađaju 1., 2. i 3. godinu studija, dok su studenti viših godina oni koji su na 4. i 5. godini studija. Međutim, prema rezultatima ankete, bolje znanje su pokazali studenti nižih godina. Ovi rezultati ukazuju na to da iskustvo ne mora uvijek igrati ključnu ulogu u razvoju financijskog znanja. Istraživanje je pokazalo da ne postoji značajna razlika između ove dvije skupine, a ovakav zaključak može ukazivati na to da dulji boravak u obrazovnom sustavu ne dovodi nužno do poboljšanja financijske pismenosti.

U nastavku su u Tablici 3., prikazani rezultati, odnosno točnost odgovora na pitanja koja uključuju provjeru financijskog znanja (pitanje 12 – 18).

Tablica 3. Rezultati ankete na pitanja o financijskom znanju ispitanika

Pitanje	Ukupno točnih odgovora	Točan odgovor (%)	Netočan odgovor (%)
12. Ulaganje u samo jednu dionicu sigurnije je nego ulagati u nekoliko različitih dionica.	96	44,04	55,96
13. Prema Vašem mišljenju, koja je od navedenih stavki najlikvidnija imovina?	85	38,99	61,01
14. Dok se nenamjenski krediti u pravilu nude i odobravaju na kraće rokove, namjenski krediti obično su povezani s dužim rokovima dospijeca.	191	87,61	12,39

15. Ako na bankovnom računu imate 1.000 eura, a banka garantira 2 % godišnje kamate, koliko ćete novca imati nakon jedne godine?	149	68,35	31,65
16. Ako cijena proizvoda iznosi 1000 eura, a u tu je cijenu uračunat PDV od 25 %, koliki je iznos PDV-a?	157	72,02	27,98
17. Zamislimo da razmatrate kupnju mobilnog uređaja u dvije različite trgovine. Početna maloprodajna cijena bila je 1.000 eura. Jedna trgovina ponudila je popust od 100 eura, dok je druga ponudila popust od 10 %. Koja je bolja ponuda od te dvije, popust od 100 eura ili 10 %?	190	87,16	12,84
18. Zamislite da na štednom računu imate 100 eura, a kamatna stopa je 10 % godišnje. Koliko ćete novca na računu imati za 5 godina?	59	27,06	72,94

Iz spomenute tablice uočava se da je najviše studenata točno odgovorilo na 14. pitanje (87,61 %), a najmanje studenata dalo je točan odgovor na 18. pitanje (27,06 %).

Osim toga, analizirajući odgovore iz anketnog upitnika, prikazuje se i financijsko znanje studenata prema godini studija (Tablica 4.). Ukupan broj ispitanika je 218.

Tablica 4. Financijsko znanje prema godini studija

Pitanje	Studenti nižih godina studija			Studenti viših godina studija	
	1. Godina	2. Godina	3. Godina	4. Godina	5. Godina
	Broj točnih odgovora % točnih odgovora				
12.	33 43,42 %	17 48,57 %	32 51,61 %	9 39,13 %	5 22,73 %
13.	23 30,26 %	15 42,86 %	21 33,87 %	13 56,52 %	13 59,09 %
14.	64 84,21 %	31 88,57 %	58 93,55 %	18 78,26 %	20 90,91 %
15.	63 82,89 %	25 71,43 %	32 51,61 %	14 60,87 %	15 68,18 %

16.	52 68,42 %	25 71,43 %	52 83,87 %	14 60,87 %	14 63,64 %
17.	63 82,89 %	30 85,71 %	54 87,10 %	22 95,65 %	21 95,45 %
18.	25 32,89 %	11 31,43 %	11 17,74 %	8 34,78 %	4 18,18 %
Broj ispitanika	76	35	62	23	22

Iz prethodne je tablice vidljivo da su studenti 3. godine studija (studenti nižih godina) najviše puta imali najveći postotak točnih odgovora na pitanja o financijskom znanju (12. pitanje – 51,61 %, 14. pitanje – 93,55 %, 16. pitanje – 83,87 %) u odnosu na studene ostalih studijskih godina.

Osim toga, u nastavku rada prikazani su rezultati prosječnog financijskog znanja studenata nižih i viših godina studija, gledajući njihove odgovore na pitanja 12. – 18. (Tablica 5.).

Tablica 5. Prosječno financijsko znanje studenata prema godini studija

	1. Godina	2. Godina	3. Godina	4. Godina	5. Godina
	Studenti nižih godina studija			Studenti viših godina studija	
Prosječno točni odgovori (%)	60,71 %	62,86 %	59,91 %	60,87 %	59,74 %
	61,16 %			60,30 %	

Sukladno rezultatima u Tablici 5. vidljivo je da je u prosjeku 61,16 % studenata nižih godina studija (1. – 3. godina) davalo točne odgovore u usporedbi s prosječno 60,30 % studenta viših godina studija (4. – 5. godina), što čini vrlo malu razliku u financijskom znanju.

H3: Većina studenata štedi novac.

Ova hipoteza se potvrđuje. Naime od 218 ispitanika čak je 171 (78,8 %) student označio da provodi nekakav oblik štednje, bilo da novac stavlja negdje sa strane ili uplaćuje na račun. Takvi rezultati otkrivaju pozitivne trendove u financijskom ponašanju mladih i njihovu svijest o važnosti upravljanja osobnim financijama. Iako većina studenata štedi, njihovi se pristupi štednji razlikuju. Neki studenti štede novac kroz tradicionalne metode, poput štednih računa u bankama, dok drugi koriste moderne financijske alate, kao što su digitalne aplikacije za upravljanje financijama. Dio studenata drži novac na tekućim računima, što je jednostavnije,

ali manje isplativo zbog nižih kamata. Manji broj studenata možda se odlučuje i za ulaganje u dionice ili kriptovalute, što je rizičniji oblik štednje, ali potencijalno s višim prinosima. Iako većina studenata štedi, postavlja se pitanje koliki je njihov stvarni udio primitaka koje mogu odvojiti za štednju, što se može istražiti u nekom od sljedećih istraživanja.

Kako navodi Kawadi, (2023) prema pravilu štednje koje je osmislila Elizabeth Warren, popularno nazvan 50-30-20, broj 20 odnosi se na to da bi trebali 20 % od svojih primitaka odvajati za štednju. To je plan koji bi trebao pomoći svima ostvariti svoje financijske ciljeve, a osmišljen je tako da 50% primitaka ode na plaćanje obveza, 30 % za želje, a 20 % za odvajanje za buduće ciljeve. Prema ovom istraživanju, od 218 studenata, njih 68 (31,2 %) se izjasnilo da odvaja za štednju oko 20%, što nije velik broj. Razlog tome može biti što većina studenata najčešće ovisi o ograničenim financijskim resursima, koje ostvaruju kroz stipendije, financijsku potporu roditelja, studentske kredite ili povremene poslove. Prema tome vjerojatno studenti mogu štedjeti samo manje iznose, što potvrđuje i podatak da 76 studenata (postotak upisati) odvaja do 10 % mjesečnih primitaka za štednju.

7. ZAKLJUČAK

Financijska je pismenost s vremenom postala neophodna vještina, posebno u današnjem suvremenom društvu koje karakteriziraju kompleksni financijski proizvodi i usluge. Studenti, kao pretežito mlade osobe koje su na prijelazu u svijet odraslih odnosno u prijelaznoj fazi iz obrazovanja u radni svijet, suočavaju se s mnogim financijskim izazovima. Promicanje financijske pismenosti smatra se bitnim faktorom za stabilnost i razvoj ekonomije, jer oni građani koji su financijski pismeni imaju puno bolju sposobnost kada se radi o upravljanju osobnim financijama, što ima pozitivan utjecaj na cijelo društvo. Vlade, obrazovne institucije i financijske organizacije sve više shvaćaju važnost financijske pismenosti i uvrštavaju različite programe edukacije i podrške kako bi povećali razinu financijskog znanja i sposobnosti u populaciji. Može se zaključiti kako je financijska pismenost postala globalni prioritet jer omogućava pojedincima donošenje informiranih odluka koje doprinose njihovoj financijskoj stabilnosti i blagostanju. Promicanje financijske pismenosti odvija se kroz razne inicijative koje provode vlade, nevladine organizacije, obrazovne institucije i financijske institucije širom svijeta. U mnogim zemljama uvode se programi financijskog obrazovanja u školske kurikulume kako bi djeca i mladi od najranije dobi stekli osnovna znanja o upravljanju novcem.

Unatoč ne tako lošim rezultatima studenata u anketi o financijskom znanju, stanje bi se moglo značajno poboljšati uvođenjem sustavne edukacije o financijama u obrazovni program. Anketni rezultati koji pokazuju prosječnu razinu financijske pismenosti ne smiju biti razlog za zadovoljavanje postojećim stanjem jer postoje brojni razlozi zbog kojih je edukacija o financijama ključna za dugoročni uspjeh i financijsku stabilnost studenata. Osnovni razlog je što se studenti ubrzo nakon diplome suočavaju s brojnim financijskim odlukama od upravljanja prihodima, preko otplate studentskih kredita, do štednje za mirovinu, a manjak znanja može dovesti do pogrešnih financijskih odluka što u konačnici može rezultirati dugoročnim posljedicama.

Iako su studenti prema njihovom subjektivnom mišljenju pokazali visoku stopu znanja kada su u pitanju financijski pojmovi, na zadacima gdje je bilo potrebno primijeniti znanje, nisu pokazali isto. Naime, na vrlo jednostavno pitanje koje se uči još za vrijeme osnovnoškolskog obrazovanja studenti su pokazali manjkavost znanja, primjerice to je pitanje o ukamaćivanju na kojem je samo 59 studenata (27,1 %) odgovorilo je točno, a 159 studenata (72,9 %) odgovorilo je netočno. Ovakvo znanje pokazuje da je mladima potrebna dodatna edukacija i to ne samo na fakultetu već i u cjeloživotnom obrazovanju.

Prema navedenom istraživanju o razini financijske pismenosti među studentima Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, većina studenata prepoznaje pozitivan učinak štednje i pokazuje pozitivan odnos prema financijskoj odgovornosti unatoč tome što postoje izazovi poput ograničenih prihoda i nedostatka formalnog obrazovanja o upravljanju osobnim financijama. Istraživanje također ukazuje na veliki interes studenata za uvođenje kolegija o financijskoj pismenosti, što bi moglo značajno doprinijeti osnaživanju financijskog znanja studenata. Većina studenata koji štede novac pokazuju da mladi ljudi prepoznaju važnost financijske odgovornosti kao i dugoročnog planiranja. Iako se pred njima nalaze izazovi kao što su ograničeni prihodi i visoki troškovi, studenti nastoje usvojiti pozitivne financijske navike koje će im omogućiti sigurniju budućnost. Ova navika štednje sugerira da studenti sve više razumiju značaj upravljanja osobnim financijama, no i dalje postoji prostor za dodatno obrazovanje o financijskim strategijama i alatima koji bi im pomogli da štednju učine učinkovitijom i korisnijom.

Zaključno ovom istraživanju, iako studenti pokazuju određeni stupanj financijske pismenosti, postoji značajan prostor za pomak i unapređenje njihovih vještina i znanja, osobito kada se radi o složenijim financijskim pojmovima i dugoročnim planiranjem. Ključno bi bilo stvoriti financijsko obrazovanje koje bi moglo pomoći studentima da se bolje pripreme za izazove financijskog života koji ih čekaju nakon studija. Nadalje, ograničenja ovoga istraživanja su to što su na ponekim fakultetima odazivi bili vrlo mali ili nikakvi, također i vrijeme provođenja istraživanja, jer se ljetni period kada nema više nastave odrazio i na odaziv studenata. Odaziv od 208 studenata ne pokazuje generalnu sliku znanja studenata Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku jer takav broj samo je jedan manji dio od ukupnih studenata. Preporuka je za sva buduća istraživanja obratiti pozornost u koje vrijeme je najbolje pustiti anketu u javnost kako bi odazvi bio što bolji i kvalitetniji.

8. LITERATURA

1. Anđelinović, M., Pavković, A., Mišćević, D. (2016). *Mjerenje financijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu*, EFZG serija članaka u nastajanju, No. 10, str. 1-20. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/250308> [pristup: 02.09.2024.]
2. Atkinson, A., i Messy, F.A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/INFE Pilot Study*, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, br. 15, Pariz: OECD, 14. str. Preuzeto s: <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> [pristup: 23.06.2024.]
3. Balabanić, I. (2020). Razlozi, učestalost i izvori informiranja mladih o financijskim pitanjima, *Media, culture and public relations*, vol. 11, No. 1, str. 53-63. Preuzeto s: <https://doi.org/10.32914/mcpr.11.1.3> [pristup: 28.06.2024.]
4. Balen, M. (2017). Financijska pismenost i obrazovanje u Hrvatskoj, *Političke analize*, vol. 8, No. 32, str. 22-26. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/196993> [pristup: 19.06.2024.]
5. Barbić, D., Lučić, A. (2018). *Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu*, Narodne novine. Preuzeto s: <https://www.nn.hr/hr/nakladnistvo/knjige-u-izdanju-nn-a/financijska-pismenost-i-odgovorna-potrosnja-u-svakodnevnom-zivotu,173.html> [pristup: 19.06. 2024.]
6. Braš Roth, M., Gregurović, M., Markočić Dekanić, A. i Ružić, D. 2014, PISA (2012). *Financijska pismenost*, Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar.
7. Cheng, C. T., Tang, Y., Buck, T. (2021). *The interactive effect of cultural values and government regulations on firms' entrepreneurial orientation*, *J. Small Bus. Enterp. Dev.*, (29), str. 221-240. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1108/JSBED-06-2021-0228> [pristup: 27.06.2024.]
8. Cvrilje, D. (2014). *Povezanost koncepta financijske pismenosti s uspješnošću upravljanja osobnim financijama*. Doktorski rad. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb.
9. Danes, S.M. (1994). *Parental perceptions of children's financial socialization*. *Financial Counseling and Planning*, No. 5, str. 127-146. Preuzeto s: <https://dokumen.tips/documents/parental-perceptions-of-childrens-financial-socializationthe-items-related-to.html?page=1> [pristup: 27.06.2024.]
10. Edmiston, K. (2007). *The Role of Small and Large Businesses in Economic Development*. *Economic Review*, Federal Reserve Bank of Kansas City, (92), str. 73-97. Preuzeto: <https://doi.org/10.2139/ssrn.993821> [pristup: 27.06.2024.]
11. *Empirizam*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/empirizam> [pristup: 11.09.2024.]

12. Financije.hr, Financijska pismenost EU prosječna, Hrvatska iznad prosjeka, 31.07.2023. Preuzeto s: <https://financije.hr/financijska-pismenost-eu-prosjecna-hrvatska-iznad-prosjeka/> [pristup: 23.06.2024.]
13. HANFA, Edukativna igra „Desitudo”: Hanfa potiče financijsku pismenost među mladima, 18.03.2024. Preuzeto s: <https://www.hanfa.hr/vijesti/edukativna-igra-desitudo-hanfa-potice-financijsku-pismenost-medu-mladima/> [pristup: 23.06.2024.]
14. HNB, Financijsko znanje u Hrvatskoj iznad prosjeka zemalja članica OECD-a uz kontinuirani trend poboljšavanja ukupne financijske pismenosti, 14.12.2023. Preuzeto s: <https://www.hnb.hr/-/financijsko-znanje-u-hrvatskoj-iznad-prosjeka-zemalja-clanica-oecd-a-uz-kontinuirani-trend-poboljsavanja-ukupne-financijske-pismenosti> [pristup: 23.06.2024.]
15. Hrvatski ured za osiguranje, Financijska pismenost, Preuzeto s: <https://huo.hr/hr/ostale-korisne-informacije/financijska-pismenost> [pristup: 27.06.2024.]
16. Ipsos Public Affairs. (2015). Mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti u Hrvatskoj, Preuzeto s: <https://www.hanfa.hr/media/2eukwzku/2023-06-02-hi-final-istrazivanja-ipsos.pdf> [pristup: 28.06.2024.]
17. Jutarnji.hr, 11. rujana 2023., *Počela je edukacija „Upoznaj svoj novac“, još nije kasno da se uključite i osvojite vrijednu nagradu!*, preuzeto s: <https://www.jutarnji.hr/native/pocela-je-edukacija-upoznaj-svoj-novac-jos-nije-kasno-da-se-ukljucite-i-osvojite-vrijednu-nagradu-15373386> [pristup: 01.09.2024.]
18. Jutarnji.hr, 05. lipanj 2024., *Završene su prijave na edukaciju ‘Upoznaj svoj novac’, evo tko će unaprijediti svoju financijsku pismenost*, preuzeto s: <https://www.jutarnji.hr/native/zavrsene-su-prijave-na-edukaciju-upoznaj-svoj-novac-evo-tko-ce-unaprijediti-svoju-financijsku-pismenost-15468481> [pristup: 01.09.2024.]
19. Kawadi, M. (2023), Simple Way to Richness: Effective Strategies, Rules, Methods N' Formulae for Wealth Creation Preuzeto s: https://www.google.hr/books/edition/SIMPLE_WAY_TO_RICHNESS/UkQaEQAAQBAJ?hl=hr&gbpv=0 [pristup: 12.09.2024.]
20. Kempson, E., Collard, S., Moore, N. (2005). Measuring financial capability: an exploratory study. Financial Services authority (FSA). Consumer reasearch 37.
21. Libera.hr Preuzeto s: <https://www.libera.hr/financijska-pismenost/> [pristup: 19.06.2024.]
22. Lidermedia.hr, *Zašto je financijska pismenost važna?*, 30. travanj 2021. Preuzeto s: <https://lidermedia.hr/poslovna-scena/hrvatska/zasto-je-financijska-pismenost-vazna-136521> [pristup: 20.06.2024.]

23. Li, R., Qian, Y. (2020). Entrepreneurial participation and performance: the role of financial literacy. *Manag. Decis.*, vol. 58, str. 583-599. DOI: 10.1108/MD-11-2018-1283. Preuzeto s: <https://doi.org/10.1108/MD-11-2018-1283> [pristup: 27.06.2024.]
24. Lusardi, A. (2009). The importance of financial literacy, NBER Reporter Online, National Bureau of Economic Research (NBER), Cambridge, MA, No. 2, str. 13-16 Preuzeto s: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/61937/1/688263585.pdf> [pristup: 19.06.2024.]
25. Lusardi, A., Mitchell. O.S. (2011). Financial Literacy around the World: An Overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 2011
26. Lusardi, A.(2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, vol. 155, No. 1. Preuzeto s: <https://sjes.springeropen.com/articles/10.1186/s41937-019-0027-5> [pristup: 27.06.2024.]
27. Vehovec, M, E.Rajh , I. Škrebilin Kirbiš (2015). Financijska pismenost građana u Hrvatskoj, znanstveni članak Preuzeto s: https://www.researchgate.net/profile/Ivona-Kirbis/publication/286945554_Financial_literacy_of_Croatian_citizens/links/6421816892cfd54f84330c0b/Financial-literacy-of-Croatian-citizens.pdf [pristup: 02.09.2024.]
28. Malhotra, N. K. I Birks, D. F. (2006). *Marketing Research: An Applied Approach*. Harlow: FT/Prentice Hall.
29. Mason, C. i Wilson, R. (2000). Conceptualizing financial literacy. *Business School Research Series Paper No. 2000:7*, str. 1-40
30. Ministarstvo financija Republike Hrvatske, Financijska pismenost potrošača – novosti, *Financijsko znanje u Hrvatskoj iznad prosjeka zemalja članica OECD-a uz kontinuirani trend poboljšavanja ukupne financijske pismenosti*, 15. prosinac 2023. Preuzeto s: <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/financijska-trzista-i-financijska-pismenost/financijska-pismenost-potrosaca/financijska-pismenost-potrosaca-novosti/3258> [pristup: 05.09.2024.]
31. OECD (2005). *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris. OECD.
32. OECD INFE (2011). *Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial Literacy*, Pariz: OECD.
33. OECD (2012). *PISA 2012 Financial Literacy Framework*, Preuzeto s: <http://www.oecd.org/finance/financialeducation/PISA2012FrameworkLiteracy.pdf> [pristup: 27.06.2024.]
34. OECD (2020). *Financial Literacy of Adults in South East Europe* www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Financial-Literacy-of-Adults-inSouth-East-Europe.pdf [pristup: 20.06.2024.]

35. *Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/organizacija-za-ekonomsku-suradnju-i-razvoj> [pristup 31.8.2024.]
36. Rose, P. S. (2003). Menadžment komercijalnih banaka. 4. izd. Zagreb: MATE
37. Svjetski dan štednje – zašto je važna financijska pismenost?, 31.10.2019. Preuzeto s: <https://www.hnb.hr/-/svjetski-dan-stednje-zasto-je-vazna-financijska-pismenost-> [pristup: 20.06.2024.]
38. Štedopis.hr, O nama, Što je Štedopis? Preuzeto s: <https://www.stedopis.hr/sto-je-stedopis/> [pristup: 27.06.2024.]
39. Večernji.hr, Financijska pismenost mladih, Nastavnici kroz projekt financijski opismenjuju učenike osnovnih škola: „vrijeme je da pokrenemo uljuljkani mindset“, Native tim VL, 16.12.2022. Preuzeto s: <https://www.vecernji.hr/zagreb/nastavnici-kroz-projekt-financijski-opismenjuju-ucenike-osnovnih-skola-vrijeme-je-da-pokrenemo-uljuljkani-mindset-1642426> [pristup: 27.06.2024.]
40. Vehovec, M. (2011). Financijska i mirovinska pismenost: međunarodna iskustva i prijedlozi za Hrvatsku, Privredna kretanja i ekonomska politika, vol. 21, No. 29, str. 65-85
41. Vehovec, M., Rajh, E. (2015). Financijska pismenost građana u Hrvatskoj, Privredna kretanja i ekonomska politika. 2015. vol. 24, No. 1, str. 53 – 76.
42. *Vještina*, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. 2024. Preuzeto s: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vjestina> [pristup: 03.7.2024.]
43. Vrdoljak, B. (2007). Vjerojatnost i statistika. Split: Građevinsko – arhitektonski fakultet Sveučilišta u Splitu.

9. PRILOZI

Popis grafikona

Grafikon 1. Spol	24
Grafikon 2. Dob.....	25
Grafikon 3. Fakultet	25
Grafikon 4. Godina studija	26
Grafikon 5. Učenje o upravljanju novcem	28
Grafikon 6. Načini štednje.....	30
Grafikon 7. Udio štednje u ukupnim primitcima.....	30
Grafikon 9. Ulaganje u vrijednosne papire.....	31
Grafikon 11. Ročnost kredita	32
Grafikon 13. Cijena bez PDV-a.....	33
Grafikon 15. Ukamaćivanje	34
Grafikon 17. Kolegij o financijskoj pismenosti	35

Popis slika

Slika 1. Komponente financijske pismenosti po zemljama	10
--	----

Popis tablica

Tablica 1. Stavovi o financijskoj pismenosti.....	27
Tablica 2. Stavovi ispitanika o financijskim izjavama	29
Tablica 3. Rezultati ankete na pitanja o financijskom znanju ispitanika.....	37
Tablica 4. Financijsko znanje prema godini studija	38
Tablica 5. Prosječno financijsko znanje studenata prema godini studija	39

Anketa

Obrazac ankete

1. Spol:

- Žensko
- Muško

2. Dob:

- 18-25
- 26-30
- 31-36

- 37-42
- 42 i više

3. Koji fakultet pohađate na Sveučilištu J.J.Strossmayera u Osijeku?

- Ekonomski fakultet
- Filozofski fakultet
- Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
- Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek
- Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
- Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek
- Građevinski i arhitektonski fakultet Osijek
- Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
- Medicinski fakultet
- Pravni fakultet
- Prehrambeno-tehnološki fakultet
- Fakultet za primijenjenu matematiku i informatiku
- Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi
- Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
- Kineziološki fakultet Osijek
- Odjel za fiziku
- Odjel za kemiju
- Odjel za biologiju

4. Na kojoj ste godini studija?

- 1. godina studija
- 2. godina studija
- 3. godina studija
- 4. godina studija/ 1. godina diplomskog studija
- 5. godina studija/ 2. godina diplomskog studija
- 6. godina studija

5. Ocijenite koliko smatrate da ste financijski pismeni. (Likertova skala)

- Smatram da dovoljno poznajem financijske pojmove
- Potrebna mi je edukacija iz područja financija.
- Znam se koristiti financijskim pojmovima kada je to potrebno.
- Pomažem i drugima oko razumijevanja financijskih pojmova.
- Redovno se educiram o financijskim pojmovima.
- Smatram da je financijska pismenost važna.
- Znam razliku između bruto i neto plaće.

6. Jeste li u svom dosadašnjem obrazovanju slušali predmet koji bi Vam pomogao u lakšem razumijevanju financijskih pojmova?

- Da
- Ne

7. Gdje ste najviše naučili o upravljanju novcem?

- Kod kuće
- U školi
- Na fakultetu
- Putem online edukacija
- Putem medija
- U razgovoru s prijateljima
- Iz vlastitog iskustva

8. Izrazite svoje stavove o dolje navedenim tvrdnjama na način da odaberete samo jedan od ponuđenih odgovora. (Likertova skala)

- Prije same kupnje, prvo provjerim jesam li platio sve troškove.
- Prije nego što nešto kupim, usporedim cijene.
- Razlikujem želje od potreba.
- Redovito pratim svoje primitke i izdatke.
- Imam jasan plan štednje za buduće ciljeve.
- Sposoban/sposobna sam izraditi osobni proračun.
- Svjestan/svjesna sam posljedica nepravovremenog plaćanja dugova.
- Kada odabirem neki financijski proizvod ili uslugu, u pravilu razmatram ponude većeg broja financijskih institucija.

9. Kako štedite novac?

- Uopće ne štedim
- Ostavljam u novčaniku
- U štednoj kasici
- Stavljam na račun (žiro/tekući)
- Uplaćujem na štednju u banci

10. Koliko odvajate za štednju od mjesečnih primitaka?

- Ništa
- do 10 %
- 10-20 %
- 20-30 %
- 30-40 %
- 40 % i više

11. Označite financijske pojmove koji su Vam poznati i znate ih objasniti.

- Inflacija
- Likvidnost
- Prihod
- Rashod
- Amortizacija
- Bilanca
- Hipoteka
- Mjenica
- Konto
- Dionica
- Obveznica
- Ništa od navedenog

12. Ulaganje u samo jednu dionicu sigurnije je nego ulagati u nekoliko različitih dionica.

- Točno
- Netočno

13. Prema Vašem mišljenju, koja je od navedenih stavki najlikvidnija imovina?

- Bicikl
- Prijenosno računalo
- Mobilni uređaj

- Novac na štednom računu
- Novac na tekućem/žiro računu
- Polica osiguranja

14. Dok se nenamjenski krediti u pravilu nude i odobravaju na kraće rokove, namjenski krediti obično su povezani s dužim rokovima dospijea.

- Točno
- Netočno

15. Ako na bankovnom računu imate 1.000 eura, a banka garantira 2 % godišnje kamate, koliko ćete novca imati nakon jedne godine?

- 1.002 eura
- 1.020 eura
- 1.200 eura
- 1.220 eura

16. Ako cijena proizvoda iznosi 1000 eura, a u tu je cijenu uračunat PDV od 25 %, iznos PDV-a jednak je:

- 100 eura
- 150 eura
- 200 eura
- 300 eura

17. Zamislimo da razmatrate kupnju mobilnog uređaja u dvije različite trgovine. Početna maloprodajna cijena bila je 1.000 eura. Jedna trgovina ponudila je popust od 100 eura, dok je druga ponudila popust od 10 %. Koja je bolja ponuda od te dvije, popust od 100 eura ili 10 %?

- 100 eura
- 10 %
- Jednako je

18. Zamislite da na štednom računu imate 100 eura, a kamatna stopa je 10 % godišnje. Koliko ćete novca na računu imati za 5 godina?

- Više od 150 eura
- Točno 150 eura
- Manje od 150 eura

- Ne znam odgovor

19. Nakon navedenih pitanja smatrate li da Vam treba dodatna edukacija iz područja financija?

- Da
- Ne

20. Po Vašem mišljenju, treba li na fakultetima postojati kolegij vezan uz financijsku pismenost?

- Da
- Ne

21. Ako imate što za dodati vezano za temu istraživanja, slobodno ostavite komentar.

<https://forms.gle/cy2dgg88ST9eiRuo7>